

# Natuurlijk Duurzaam Bergen!

Concept  
Duurzaamheidsbeleid  
2012-2016

D **zon** M ontwikkeling **Trias** z  
u beleid V **energetica** u  
u bodem O **educatie** i  
r **millennium** r milieu n  
z besparen **wind** e d **innovatie** i  
a water **stimuleren** u c ketenbeheer g  
a **co2** inkopen i energie  
m **Cradle** **fairtrade** e **opwekken** **People**  
to **klimaat** **Planet**  
**Cradle** **Profit**

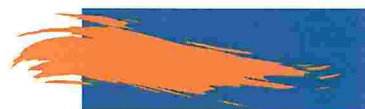


Opdrachtgever: Wim Bierman  
Opdrachtnemer: Marleen Wijnker  
Projectleider: Kathy Boomstra  
Datum: 14-12-2011  
Versie: 1.0



## Inhoudsopgave

Samenvatting .....	5
1. Inleiding.....	7
1.1 Afbakening .....	7
1.2 Looptijd.....	7
1.3 Leeswijzer .....	7
2. Natuurlijk Duurzaam Bergen! .....	9
2.1 Visie .....	9
2.2 Missie .....	9
2.3 Ambitie .....	9
3. Energieneutraal Bergen .....	10
3.1 Routekaart.....	10
3.2 Huidig energiegebruik.....	12
3.3 Focus .....	13
3.4 Monitoring en evaluatie.....	13
4. Definities en instrumenten voor duurzaamheid.....	14
4.1 Definitie 'duurzaamheid' .....	14
4.2 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen .....	14
4.3 Cradle to Cradle .....	14
4.4 Wet milieubeheer.....	15
4.5 Trias Energetica .....	15
4.6 Energiecertificaat.....	15
5. (Inter)nationale kaders en doelstellingen .....	16
5.1 Landelijk kader .....	16
5.2 Provinciaal kader .....	16
5.3 Regionaal kader .....	17
5.4 (Inter)nationale doelstellingen.....	17
6. Wat doen we al? .....	18
6.1 Klimaatbeleidsplan 2009-2012.....	18
6.2 Aanscherping klimaatbeleid 2009-2012 .....	19
6.3 Bergen Millennium Gemeente 2010-2014 .....	20
6.4 Duurzaam inkoopbeleid .....	21
6.5 Natuur- en Milieueducatie.....	22
6.6 Afvalbeleidsplan .....	22
6.7 Openbare verlichting .....	23
7. Wat gaan we doen? .....	24
7.1 Speerpunt 1: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling.....	24
7.2 Speerpunt 2: MVO bij bedrijven .....	26
7.3 Speerpunt 3: Energiebesparing .....	27
7.4 Speerpunt 4: Duurzame energie.....	28
7.5 Speerpunt 5: Duurzame mobiliteit.....	29
8. Organisatie en borging .....	31
8.1 Organisatie .....	31
8.2 Borging.....	32
9. Regionale samenwerking .....	33
9.1 Portefeuillehoudersoverleg Regio Alkmaar, duurzaamheid.....	33
9.2 Regionaal Digitaal Energieloket.....	33
9.3 Lokale Duurzame Energiemaatschappij regio Alkmaar.....	33
9.4 Paviljoen 2030 .....	34



*gemeente BERGEN*

10. Financiële en personele consequenties.....	35
10.1 Financiële consequenties .....	35
10.2 Mogelijk toekomstige financiële gevolgen.....	35
10.3 Personele consequenties .....	35
11. Conclusie .....	36

**Bijlagen:**

1. Duurzaamheidsagenda
2. Overzicht van maatregelen
3. Communicatieplan
4. Begrippenlijst

## Samenvatting

De gemeente Bergen streeft naar een CO<sub>2</sub>-neutrale gemeente in 2030. Deze ambitie is in het coalitieakkoord- en programma 2010-2014 vastgelegd.

In deze beleidsnota wordt echter gesproken over de ambitie om in 2030 een energieneutrale gemeente te zijn, omdat naast klimaat ook uitputting van voorraden, stijging van woonlasten en economische kansen goede argumenten zijn om te investeren in energiebesparing en duurzame opwekking van energie.

In een energieneutrale gemeente is het energieverbruik in woningen, bedrijven, het verkeer en vervoer en gemeentelijke gebouwen zo laag mogelijk en wordt alle energie die binnen de gemeentegrenzen wordt gebruikt zo veel mogelijk duurzaam opgewekt. Op deze manier levert de gemeente een belangrijke bijdrage aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen.

Het duurzaamheidsbeleid geeft aan waar de inspanningen van de gemeente zich de aankomende jaren op richten om de ambitie voor een energieneutrale gemeente in 2030 te bereiken. Als energieneutrale gemeente zet Bergen zich in om de energieconsumptie terug te dringen en de groei van duurzame energieproductie te stimuleren. Maar het duurzaamheidsbeleid is breder dan energiebesparing en duurzame energie. Het gaat ook over duurzame ruimtelijke ontwikkeling, maatschappelijk verantwoord ondernemen bij bedrijven en duurzame mobiliteit. Alle vijf speerpunten worden uitgewerkt in een duurzaamheidsagenda met concrete doelstellingen, maatregelen en activiteiten. De duurzaamheidsagenda wordt ieder jaar opgesteld waarbij nieuwe inzichten en verdergaande ontwikkelingen worden meegenomen.

De gemeente gaat haar doelstellingen samen met partners in Bergen realiseren. Met andere betrokkenen effectief samenwerken betekent actief inspelen op ontwikkelingen die zich aandienen. De doelen zijn bepaald, maar een aantal zaken zullen in de praktijk anders lopen dan in deze beleidsnota is voorzien. Het is daarom een "open" agenda met de flexibiliteit om te reageren op nieuwe kansen, die zich aandienen en met de uitnodiging aan organisaties, bedrijven en inwoners van Bergen om dit samen met ons te doen.

### *Speerpunt 1. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling*

De gemeente kiest nadrukkelijk voor duurzame ontwikkeling en ruimtegebruik door een toekomstgerichte inrichting van de leefomgeving. We richten ons hierbij op de bestaande bebouwing, nieuwbouw, corporaties en openbare ruimte. Een van de eerste maatregelen waar de gemeente mee aan de slag gaat is de bestaande bebouwing toekomstbestendig maken. In de bestaande bebouwing liggen namelijk grote besparingsmogelijkheden, bijvoorbeeld door het treffen van energiebesparende maatregelen, zoals een zuinige verwarmingsinstallatie, gevel-, dak-, vloerisolatie en HR++ glas of groene daken. De gemeente gaat bewoners en ondernemers stimuleren deze maatregelen te treffen door het beschikbaar stellen van een duurzaamheidslening. Met de duurzaamheidslening kunnen inwoners en ondernemers voordelig geld lenen om hun woning of bedrijf energiezuinig te maken.

### *Speerpunt 2. Duurzaam ondernemen*

Samen met ons bedrijfsleven leveren we een maximale bijdrage aan maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Het stimuleren van MVO door de gemeente omvat het informeren, stimuleren en faciliteren van activiteiten van het lokale bedrijfsleven. Door het oprichten van een MVO werken ondernemers die actief zijn op het terrein van MVO samen om kennis en initiatieven te bundelen. Dit moet leiden tot een krachtige positionering van MVO in de gemeente. Daarnaast richten we ons op de keurmerken ECO XXI, Blauwe Vlag en Green Key met als uiteindelijk doel streven naar de meest duurzame badplaats van Nederland.

### *Speerpunt 3. Energiebesparing*

Burgers, bedrijven en instellingen in de gemeente zien het belang van energiebesparing, vanwege het klimaat, de eindigheid van fossiele brandstoffen en de stijging van energieprijzen in relatie tot de (woon)lastenontwikkeling. De communicatie van de gemeente draagt bij aan de positionering van Bergen als een duurzame gemeente, waarin burgers, bedrijven en instellingen een actieve bijdrage leveren aan de doelstelling om van Bergen een energieneutrale gemeente te maken. De gemeente informeert structureel en eenduidig. De informatie is helder, toegankelijk en transparant, rekening houdend met de diverse doelgroepen van het project. Het moet duidelijk zijn waar het project voor staat, welke doelen nagestreefd worden en wanneer deze bereikt zijn.

### *Speerpunt 4. Duurzame energie*

Door nieuwe oplossingen te steunen en door bewust en efficiënt gebruik te maken van de voor handen zijnde natuurlijke energiebronnen wordt energiezuinig wonen en alternatieve energiewinning bevorderd. We zetten in op hernieuwbare en lokaal of regionaal te produceren energie, bijvoorbeeld door grootschalige toepassing van zonne-energie, windenergie, toepassen van collectieve warmtelevering en door de energiewinning uit biomassa te vergroten. De gemeente werkt hierbij nauw samen met alle regiogemeenten. Door gezamenlijk een Lokale Duurzame Energiemaatschappij op te richten kan een grootschalige aanpak van energiebesparing en opwekking van duurzame energie in onze regio worden gerealiseerd. Daarnaast faciliteert de gemeente lokale partijen zoals Stichting Bergen Energie.

### *Speerpunt 5. Duurzame mobiliteit*

De gemeente stimuleert duurzame mobiliteit door bewoners en ondernemers in de gemeente te motiveren om gebruik te maken van schonere vormen van vervoer. Zo wordt er een netwerk van oplaadpalen voor elektrische auto's in onze gemeente uitgerold en wordt het gedeeld autobezit/autodate actief ondersteund.

De gemeente vindt duurzaamheid belangrijk en zal waar mogelijk een voortrekkersrol vervullen door het goede voorbeeld te geven ten opzichte van inwoners en bedrijven. Dit vindt onder andere plaats door projecten in het kader van Millennium Gemeente Bergen, het standaardiseren van duurzaam inkopen, het implementeren van energiezorg en het opstellen van duurzaamheidsparagrafen in onze beleidsstukken en tal van andere maatregelen.

Om de doelstellingen van de gemeente Bergen te realiseren, effectief te kunnen communiceren en om innovatieve en nieuwe ontwikkelingen op verschillende speerpunten een financiële impuls te kunnen geven zijn voor de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid financiële middelen noodzakelijk. Voor de uitvoering van de diverse maatregelen uit de duurzaamheidsagenda zal een bedrag van € 500.000,- aan de raad worden gevraagd.

## **1. Inleiding**

In deze beleidsnota wordt op een gestructureerde, overzichtelijke manier inzicht gegeven in de stand van zaken met betrekking tot de maatregelen en resultaten op het gebied van duurzaamheid. Ook wordt in deze notitie vermeld welke duurzaamheidsmaatregelen de gemeente gaat uitvoeren om haar ambitie en doelstellingen te bereiken.

Hoewel op dit moment in de gemeente al veel gedaan en bereikt is op het gebied van duurzaamheid is dit niet altijd voor iedereen bekend. Er bestaat geen totaaloverzicht van alle duurzaamheidsmaatregelen; de maatregelen die worden uitgevoerd of die zijn opgenomen in de planning, zijn onderdeel van diverse beleidsplannen en/of uitvoeringsprogramma's.

Het duurzaamheidsbeleid wat nu voor u ligt is opgesteld om een inzicht te geven in de uitgevoerde en voorgenomen activiteiten van de gemeente in het nastreven van duurzaamheid. Deze nota heeft als doel om alle gemeentelijke beleidsvoornemens voor duurzaamheid te bundelen, de ambities en doelstellingen tegen het licht te houden en deze te voorzien van een strategie voor implementatie in andere beleidsterreinen en hoe een voorbeeldfunctie te vervullen voor burgers en ondernemers. Ook schept het condities voor het doorvoeren van duurzaamheid op projectniveau in deze coalitieperiode.

### **1.1 Afbakening**

De gemeente heeft de klimaatproblematiek aangewezen als speerpunt van het milieubeleid. De algemene klimaatdoelstellingen van de gemeente zijn afgeleid van het Rijksbeleid: 2% energiebesparing per jaar t.o.v. 1990, 20% duurzame energie in 2020 en 30% CO<sub>2</sub>-reductie in 2020. Dat wil niet zeggen dat er geen aandacht is voor andere onderwerpen, zoals welzijn, gebiedsklimaat, geluid, bodemkwaliteit, geluid en trillingen, lichttoetreding en hinder, straling, afval, watergebruik en -kwaliteit, cultureel erfgoed, sociale veiligheid en luchtkwaliteit. Het betekent dat energie de basis vormt voor de duurzame ontwikkeling van de gemeente.

### **1.2 Looptijd**

Deze nota vormt het kader van het duurzaamheidsbeleid van de gemeente en heeft een vastgestelde looptijd tot 2016 met een doorkijk naar 2030. Jaarlijks zal een duurzaamheidsagenda worden opgesteld waarbij nieuwe inzichten en verdergaande ontwikkelingen worden meegenomen.

### **1.3 Leeswijzer**

Het duurzaamheidsbeleid is opgebouwd uit drie delen. In het eerste deel worden de kaders en uitgangspunten van het huidige beleid weergegeven. In het tweede deel is het kader bepaald waar de gemeente zich de komende jaren op gaat richten. Het kader is uitgewerkt in de vorm van speerpunten. Deze speerpunten betreffen:

1. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling
2. Maatschappelijk verantwoord ondernemen bij bedrijven
3. Energiebesparing
4. Duurzame energie
5. Duurzame mobiliteit

Duurzaamheid moet een vanzelfsprekend onderdeel zijn van de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie. De wijze waarop de gemeente daar invulling aan gaat geven, wordt beschreven in het derde deel Organisatie en Borging.



*gemeente BERGEN*

De speerpunten worden in de duurzaamheidsagenda uitgewerkt met concrete doelstellingen, maatregelen en activiteiten. De duurzaamheidsagenda maakt onderdeel uit van het duurzaamheidsbeleid en wordt ieder jaar door het college vastgesteld.

De gemeente gaat haar doelstellingen samen met partners in Bergen realiseren. Met andere betrokkenen effectief samenwerken betekent actief inspelen op ontwikkelingen die zich aandienen. De doelen zijn bepaald, maar een aantal zaken zullen in de praktijk anders lopen dan in deze beleidsnota is voorzien. Het is daarom een "open" agenda met de flexibiliteit om te reageren op nieuwe kansen, die zich aandienen en met de uitnodiging aan organisaties, bedrijven en inwoners van Bergen om dit samen met ons te doen.

## **2. Natuurlijk Duurzaam Bergen!**

### **2.1 Visie**

De gemeente kiest nadrukkelijk voor duurzame ontwikkeling. Samen met onze inwoners en ondernemers streeft de gemeente naar energieneutraal handelen en een toekomstgerichte inrichting van de leefomgeving.

### **2.2 Missie**

Als energieneutrale gemeente zet Bergen zich in om de energieconsumptie terug te dringen en de groei van duurzame energieproductie te stimuleren door middel van een actieve benadering op het versterken van de bewustwording van inwoners en ondernemers.

### **2.3 Ambitie**

In het coalitieprogramma 2010-2014 is de doelstelling geformuleerd dat de gemeente in 2030 CO2-neutraal is.

In deze beleidsnota wordt echter liever gesproken over de ambitie om in 2030 een energieneutrale gemeente te zijn, omdat naast klimaat ook uitputting van voorraden, stijging van woonlasten en economische kansen goede argumenten zijn om te investeren in energiebesparing en duurzame opwekking van energie. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het gedrag van Bergenaren: als bewoner, automobilist of werknemer in kantoor of om activiteiten als afvalscheiding en energieproductie.

In een energieneutrale gemeente is het energieverbruik in woningen, bedrijven, het verkeer en vervoer en gemeentelijke gebouwen zo laag mogelijk en wordt alle energie die binnen de gemeentegrenzen wordt gebruikt zo veel mogelijk duurzaam opgewekt. Op deze manier levert de gemeente een belangrijke bijdrage aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen.

De doelstelling uit het coalitieprogramma is het uitgangspunt van het duurzaamheidsbeleid. Tegelijkertijd is bekend dat het halen van deze doelstelling onzeker is. Het resultaat is immers sterk afhankelijk van het gedrag van alle betrokkenen en vele factoren bepalen de uitkomst; denk aan economische groei en de prijsvorming van de verschillende soorten energie. Op langere termijn is het lastig daarover voorspellingen te doen. Tegelijkertijd is het huidige budget dat we kunnen inzetten ontoereikend om de ambitie te realiseren. Toch willen we de ambitie handhaven, als uitdaging om zover mogelijk in de goede richting te komen: we kijken hoever we kunnen komen en aan de hand van de resultaten zullen de doelen de komende jaren worden geëvalueerd.



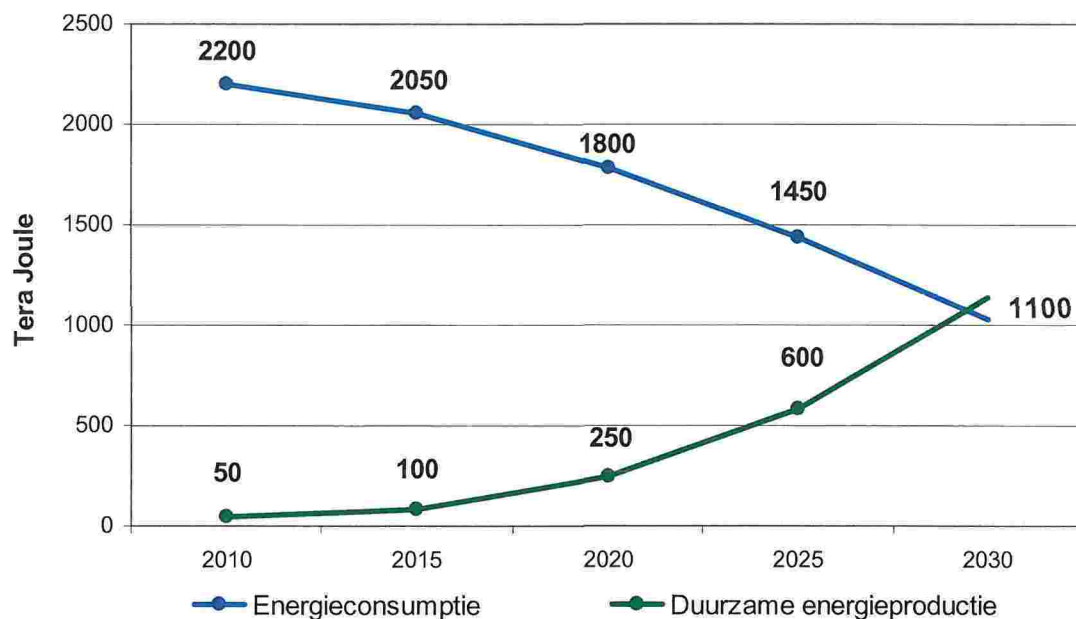
### 3. Energieneutraal Bergen

#### 3.1 Routekaart

In 2011 heeft de gemeente samen met HVC een routekaart ontwikkeld om inzicht te krijgen in de haalbaarheid van de doelstelling om in 2030 een energieneutrale gemeente te zijn. De routekaart brengt in beeld welke opties de gemeente heeft voor energiebesparing en duurzame energie. Ook is bekeken wat dat vraagt van bewoners, bedrijven en de gemeente zelf en welke rol andere organisaties spelen in dit traject. Duidelijk is dat een energieneutrale gemeente een gezamenlijke ambitie moet zijn van de hele Bergense gemeenschap. Naast intensieve inspanning van de gemeente vraagt het om betrokkenheid van veel partijen, ook in financiële zin. Om de haalbaarheid daarvan in kaart te brengen en te bepalen wat dat van de diverse betrokkenen vraagt, schetst de rapportage drie scenario's:

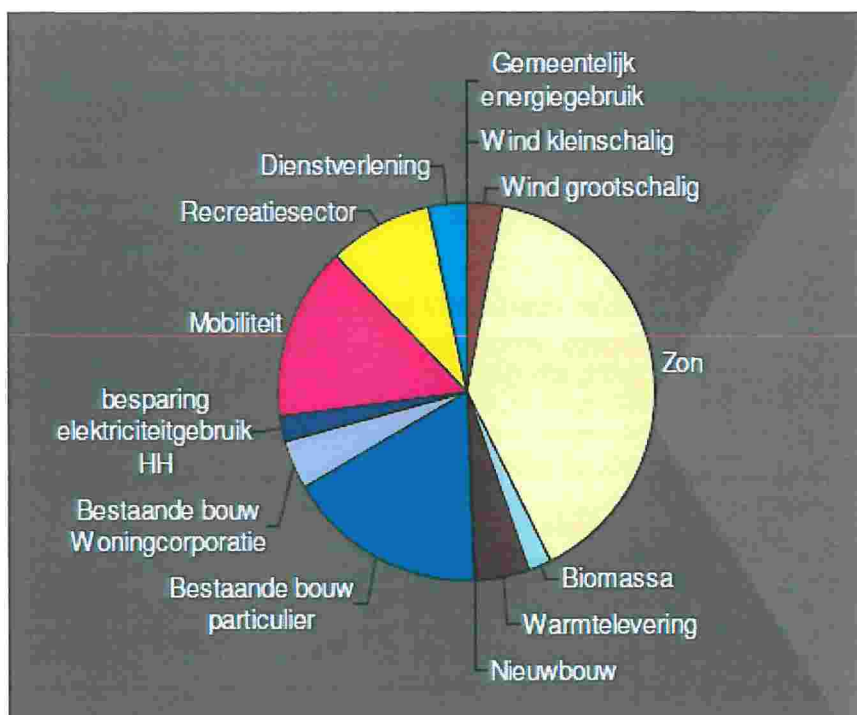
- alles uit de kast scenario, een maximale inspanning om van Bergen een energieneutrale gemeente te maken in 2030;
- een scenario waarin het huidige actieve klimaatbeleid wordt voortgezet en waar mogelijk wordt geïntensiveerd;
- een scenario zonder actief klimaatbeleid van de gemeente. In dit scenario zijn nationale/internationale trends en landelijk beleid bepalend voor de ontwikkeling van de energievoorziening in Bergen.

Figuur 1 toont het meest intensieve scenario "Alles uit de Kast", waarbij de doelstelling op de langere termijn wordt behaald. De weg naar energieneutraliteit in Bergen in 2030 bestaat zowel uit energiebesparing als de inzet van duurzame energie, zoals in figuur 1 is weergegeven.



Figuur 1: Het resultaat van energieconsumptie (boven) en energieproductie (onder) als alle mogelijke maatregelen in Bergen maximaal worden benut.

Onderstaand taartdiagram (figuur 2) laat de bijdrage van de verschillende maatregelen zien om Bergen energieneutraal te maken. De linkerhelft toont de besparingsmaatregelen, de rechterhelft de duurzame energieproductie. Aan de besparingskant is het vooral de verbetering van bestaande gebouwen, die de grootste bijdrage levert. Dit betreft zowel de bestaande woningen van particulieren, als die van de woningcorporatie, de recreatiewoningen en de gebouwen van bedrijven en de dienstverlening. Daarnaast nemen het transport en, in mindere mate, besparing op elektriciteit een substantieel deel voor hun rekening. De productie van duurzame energie wordt vrijwel volledig gedomineerd door zonne-energie, met een aandeel van meer dan 80%. Om dit te bereiken dienen vrijwel alle daken (zoals woningen, gebouwen, kantoren, bedrijfspanden, garages) met geschikte zonoriëntatie te worden voorzien van zonnepanelen.



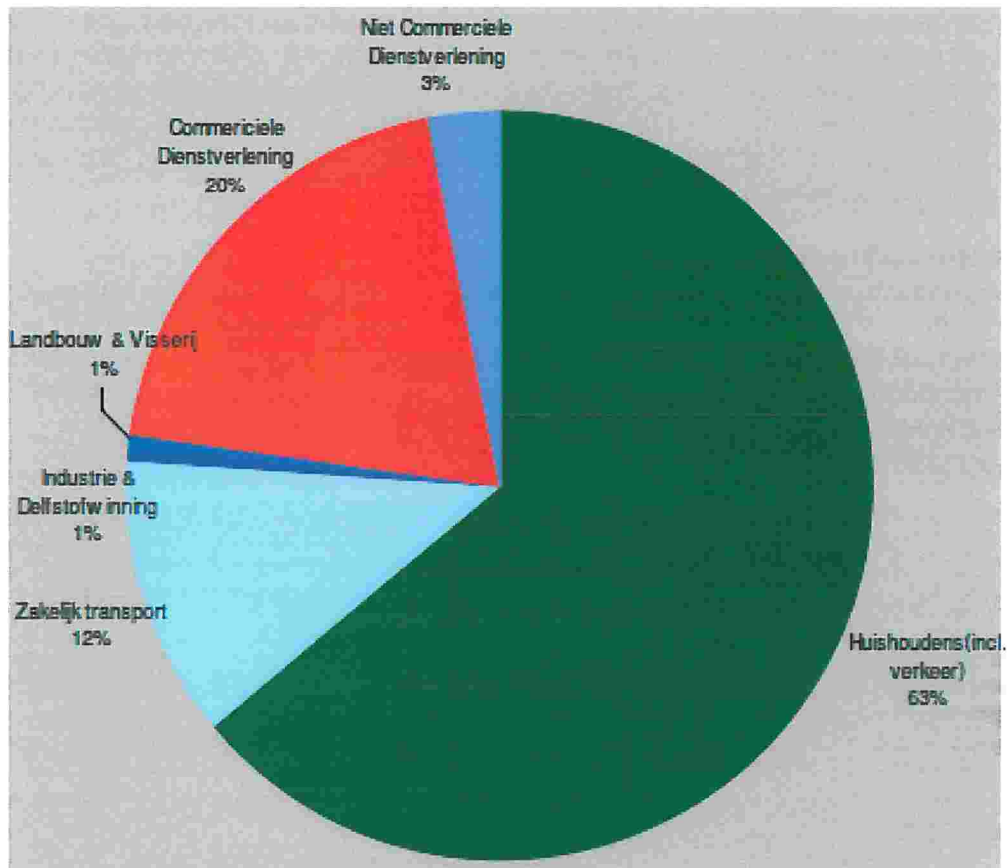
Figuur 2: Welke maatregelen leveren welke bijdrage aan het bereiken van de doelstelling om in 2030 een energieneutraal Bergen te zijn.

De gehele verzameling aan opties die in kaart is gebracht schetst het pad voor de gemeente richting energieneutraliteit. Dit pad vraagt een serieuze en stevige betrokkenheid van veel partijen, ook in financiële zin. Het bereiken van energieneutraliteit in Bergen vraagt grote investeringen. Op basis van de huidige inschattingen van kosten en opbrengsten per maatregel bedragen deze enkele honderden miljoenen. Verreweg het grootste deel van deze investeringen zal gedaan moeten worden door burgers en bedrijven. De grootste investeringen vinden plaats in de woningbouw, zowel waar het gaat om besparing als het realiseren van zonnepanelen.

Hoewel een groot deel van de maatregelen uiteindelijk niet door de gemeente hoeft te worden uitgevoerd, zal de gemeente wel een grote rol spelen om de andere betrokkenen er toe aan te zetten hun gedrag te veranderen of te investeren in energiebesparing/duurzame energie. Hiervoor staan de gemeente diverse beleidsinstrumenten ter beschikking zoals voorlichting, facilitering, regelgeving en subsidiëring.

### 3.2 Huidig energiegebruik

In 2009 is voor de gemeente door HVC een nulmeting uitgevoerd. Het totale energiegebruik is geschat op bijna 2,3 PJ/jaar<sup>1</sup>. In figuur 3 wordt het totale energieverbruik per sector in de gemeente weergegeven. De sectoren met het hoogste energiegebruik zijn de huishoudens (1,46 PJ = 63%)<sup>2</sup>. Andere relevante sectoren zijn de commerciële dienstverlening (0,45 PJ/jaar = 20%) en zakelijk transport (0,27 PJ/jaar = 12%).



Figuur 3: Overzicht totaal energieverbruik per sector in de gemeente (2009).

Op basis van het energiegebruik binnen de gemeente is een schatting van de CO<sub>2</sub>-emissie gemaakt. De totale uitstoot is geschat op 180 kton/jaar. Het gebruik van transportbrandstoffen en LT-warmte zijn de belangrijkste bronnen van CO<sub>2</sub>-uitstoot: beide met een aandeel van 35% (respectievelijk 62 en 63 kton/jaar). Daarna volgt het gebruik van elektriciteit (27%, 49 kton/jaar). De categorie huishoudens veroorzaakt 64% van de CO<sub>2</sub>-uitstoot, de categorie transport veroorzaakt 13% en de categorie 'logies-, maaltijden en drankenverstrekking is verantwoordelijk voor 12% van de totale CO<sub>2</sub>-uitstoot.

<sup>1</sup> 1 PJ = 1 Peta Joule = 10 tot de 15<sup>de</sup> Joule. Dit komt overeen met ca. 278 miljoen kWh of met 31,6 miljoen m<sup>3</sup> aardgas (het gebruik van ongeveer 22.500 huishoudens).

<sup>2</sup> De berekening van het energiegebruik van huishoudens is gebaseerd op kentallen voor een gemiddeld gebruik. De aanwezigheid van een groot aantal particuliere vakantiewoningen, leiden voor de gemeente Bergen mogelijk tot een onderschatting van het totale energiegebruik voor deze categorie. In het rekenmodel is voor de sector commerciële dienstverlening in Bergen rekening gehouden met 2.800 geregistreerde particuliere vakantiehuizen.

### **3.3 Focus**

De gemeente gaat zich de komende jaren richten op vijf speerpunten. De speerpunten worden in deze beleidsnota uitgewerkt. De keuze van de speerpunten volgt logischerwijs uit de resultaten van de routekaart van HVC, ons huidige gemeentelijke beleid (zie hoofdstuk 6) en de huidige (realistische) technologische mogelijkheden.

Ieder speerpunt wordt uitgewerkt met een pakket aan maatregelen. Deze concrete plannen en activiteiten worden opgenomen in de duurzaamheidsagenda. De vragen in welke mate de maatregel een bijdrage levert aan de klimaatdoelstellingen en hoeveel het de gemeente kost verschillen per project. Op basis van de ervaringen van de gemeente met eerdere acties, zoals de Actie Zonnesteek, Stimuleringsregeling nisolatie, Zonnestroom voor scholen en de Duurzame Energie Maatregelen in sociale huurwoningen van Kennemerwonen, is per maatregel een inschatting gemaakt van de kosten, de capaciteit en de opbrengsten.

### **3.4 Monitoring en evaluatie**

De monitoring van het duurzaamheidsbeleid vindt plaats in het vierde kwartaal van 2014, de evaluatie in 2016. Mocht tussentijds of per maatregel behoefte zijn aan een tussenevaluatie dan kan HVC of een andere partij hiervoor worden benaderd. Tijdens de monitoring en evaluatie wordt onderzoek gedaan naar de mate waarin de maatregelen een bijdrage hebben geleverd aan de doelstellingen uit het duurzaamheidsbeleid.

#### 4. Definities en instrumenten voor duurzaamheid

Er bestaan vele definities over wat duurzame ontwikkeling is. Meestal wordt gerefereerd aan het werk van de commissie-Brundtland die in 1987 in het rapport "Our common future" duurzame ontwikkeling als volgt omschreef: *'Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te kunnen voorzien te beperken.'*

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de definitie duurzaamheid en diverse instrumenten die kunnen worden gebruikt om invulling te geven aan klimaat-, energie- en inkoopbeleid. De instrumenten geven een duidelijke hiërarchie aan in voorkeur voor aanpak van milieuproblemen in de praktijk.

##### 4.1 Definitie 'duurzaamheid'

Al wordt het woord 'duurzaamheid' intussen veel gebruikt, het is niet altijd even duidelijk wat men nu precies onder duurzaamheid verstaat. Duurzaamheid is actueel en noodzakelijk, maar zonder voldoende draagvlak is het moeilijk om resultaten te boeken. Daarom heeft er in de algemene raadscommissie van 28 januari 2010 een open discussie over het begrip duurzaamheid plaatsgevonden. Door de raad is onderstaande definitie voor duurzaamheid vastgesteld:

*"De gemeente Bergen verstaat onder duurzaamheid een wijze van plannen, bestemmen, ontwerpen, bouwen, inrichten en beheren van projecten die is gericht op het bevorderen van een aantrekkelijke en leefbare omgeving om in te wonen, werken en recreëren voor nu en in de toekomst."*

##### 4.2 Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Bij duurzame ontwikkeling wordt gestreefd naar een goede balans tussen maatschappelijk welzijn, het milieu en economische ontwikkeling (people, planet, profit). Duurzame ontwikkeling kan worden opgevat als een ontwikkelingsproces gericht op het bevorderen van een evenwichtige groei (in balans) van de veerkracht en kwaliteit van de natuur (het ecologisch kapitaal ofwel planet), van het lichamelijke en geestelijke welzijn van mensen (het sociaal-cultureel kapitaal ofwel "people") en een gezonde economische ontwikkeling (het economisch kapitaal ofwel "profit"). Een duurzame gemeente zorgt ervoor dat bij alle beleidsbeslissingen, projecten en activiteiten gezocht wordt naar een optimale balans tussen people, planet en profit.

##### 4.3 Cradle to Cradle

Het concept Cradle to Cradle betekent letterlijk van wieg tot wieg. Centraal staat het slim ontwerpen van producten, zodat de te gebruiken grond- en hulpstoffen, de productiemethode en het ontwerp van producten in elk stadium nuttig zijn. Op het gebied van milieutechnologie, productontwikkeling en innovatie is het Cradle to Cradle concept (C2C) een belangrijk richtsnoer voor de toekomst.

#### **4.4 Wet milieubeheer**

In de Wet milieubeheer is zorgplicht (art 1.1a Wet milieubeheer) voor het milieu opgenomen. In de praktijk biedt dit artikel milieuvergunningverleners en –handhavers de ruimte om onder voorwaarden (die via jurisprudentie zijn uitgekristalliseerd) eisen voor milieuzorg te stellen aan bedrijven op het gebied van energie, water, afvalpreventie en afvalscheiding, verkeers- en vervoersmanagement. Het krachtige element van deze binnen (bedrijfs)milieuzorg algemeen toegepaste aandachtspunten is dat er vaak milieuwinst bij de bedrijfsvoering kan worden geboekt tegen minder of gelijkblijvende kosten.

#### **4.5 Trias Energetica**

De trias energetica geeft een voorkeursvolgorde voor de aanpak van energieproblematiek en broeikas-effect:

- 1a. energiebesparing algemeen;
- 1b. energiebesparing door hergebruik restwarmte;
2. duurzame energiebronnen;
3. de energievraag die niet door duurzame bronnen gedekt kan worden voorzien van schone fossiele energie.

#### **4.6 Energiecertificaat**

Woningen worden op basis van hun energiestatistiek ingedeeld in een gecertificeerde energieklassering. Het label geeft de energiezuinigheid aan in de klassen A t/m G. Een woning met het A-label is het energiezuinigst en met het G-label het minst zuinig. Een huurder of koper kan zo een inschatting maken van de te verwachten energiekosten. Naar aanleiding van de Europese gebouwenrichtlijn (EPBD) dient sinds 1 januari 2008 bij verhuur en verkoop van woningen een energiecertificaat te kunnen worden overlegd. Woningbouwcorporaties moeten hun complete woningbestand in 2009 hebben voorzien van een energiecertificaat. Het certificaat is bepalend voor de maximale huur. Een woningbouwcorporatie krijgt via de certificaten een totaaloverzicht van welke woningen het minst zuinig zijn en waar het meeste rendement te halen valt bij renovatie.

## 5. (Inter)nationale kaders en doelstellingen

### 5.1 Landelijk kader

Dit Kabinet sluit qua ambitie voor de reductie van broeikasgassen aan bij de Europese doelstelling: 20% reductie in 2020 ten opzichte van 1990<sup>3</sup>. Daarbij is de inzet van het kabinet een mondiaal en Europees klimaatbeleid dat haalbaar en betaalbaar is. Om deze doelstellingen te bereiken zijn heeft Nederland met andere Europese landen diverse afspraak gemaakt om de uitstoot van CO<sub>2</sub> (en andere broeikasgassen) fors terug te dringen (Europese afspraken over klimaatverandering, VN-Klimaatverdrag, VN-klimaatconferentie Cancún, Klimaatop Durban, Duidelijkheid over beschikbare middelen). Daarnaast heeft Nederland zich verbonden aan het Verdrag van Kyoto. Deze overeenkomst uit 1997 tussen 37 landen bepaalt dat de EU 8% minder broeikasgassen uitstoot in de periode 2008–2012 (in vergelijking met 1990). De doelstelling voor Nederland is 6% minder broeikasgassen. Nederland ligt op schema om deze doelen te halen.

Het beleid is richting gemeenten doorvertaald naar de zogenaamde Lokale Klimaatagenda. In de Lokale Klimaat Agenda staat beschreven met welke acties overheden hun CO<sub>2</sub>-reductiedoelstellingen (lokaal, landelijk) willen bereiken in de periode 2011-2014. De Lokale Klimaatagenda 2011-2014 kan lokale en regionale overheden helpen bij het realiseren van hun klimaatambities door succesvolle, kansrijke klimaatinitiatieven meer bekend te maken voor de rest van Nederland. In de Klimaatagenda staat beschreven met welke acties overheden de CO<sub>2</sub>-reductiedoelstellingen (lokaal, landelijk) willen bereiken. Er zijn 10 speerpunten, verdeeld over 5 thema's te weten: duurzame gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, duurzame bedrijven, duurzame energie en klimaatneutrale stad en regio. Bij ieder van de tien speerpunten zijn concrete acties geformuleerd voor zowel decentrale overheden als voor de rijksoverheid. Gemeenten, provincies en waterschappen kunnen zich inschrijven voor de Lokale Klimaat Agenda.

### 5.2 Provinciaal kader

In het Provinciaal Milieubeleidsplan 2009-2013 (PMP) staan de milieudoelen van de Provincie. Er zijn twee overkoepelende doelen:

- het voorkomen van schade aan de menselijke gezondheid, dier en plant.
- het stimuleren van duurzame ontwikkeling in Noord-Holland voor nu en in de toekomst, zonder afwenteling van de milieubelasting naar elders.

Om de doelen te bereiken worden activiteiten uitgevoerd op de volgende acht thema's: afval, bodem, externe veiligheid, geluid, geur, licht en donkerte, lucht, klimaat en energie. Voor de uitvoering van dit milieubeleidsplan maakt de Provincie tweejaarlijkse uitvoerings- en monitoringprogramma's. De activiteiten in de komende vier jaar moeten er in ieder geval toe leiden dat eind 2013 overal in Noord-Holland de zogeheten basiskwaliteit is bereikt. De basiskwaliteit is vastgelegd in Europese en nationale milieunormen en regels en hangt samen met de functie van een gebied: wonen, werken of recreëren.

---

<sup>3</sup> De ambities van ons kabinet staan verwoord in: de voorjaarsbrief van het kabinet mbt het klimaatbeleid richting 2020, d.d. 08-06-2011, de klimaatbrief met het klimaatbeleid richting 2050, d.d. 18-11-2011 en een factsheet van VNG met standpunten mbt het kabinetsbeleid.

### 5.3 Regionaal kader

De Milieudienst Regio Alkmaar (MRA) heeft voor de gemeenten Bergen, Heiloo, Schermer en Graft-De Rijk een klimaatbeleid opgesteld. Hierbij is expliciet gekeken naar de ambitie, wensen en doelstellingen van de verschillende gemeenten op het gebied van klimaatbeleid. Hierdoor is door elke gemeente zijn eigen specifieke beleid ontwikkeld. Waar mogelijk wordt nog steeds met de andere gemeenten samengewerkt. Het klimaatbeleid van de gemeente wordt voor een belangrijk deel in regionaal MRA-verband uitgevoerd. De provinciale en gemeentelijke activiteiten op het gebied van duurzaamheid en klimaat worden tot en met 2012 door het kabinet ondersteund via de SLOK-regeling (Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven). De SLOK-regeling richt zich naast CO<sub>2</sub>-reductie ook op de kosten voor de inzet van menskracht, onderzoek, communicatie en educatie, die worden gemaakt ten behoeve van de uitvoering van gemeentelijk klimaatbeleid.

### 5.4 (Inter)nationale doelstellingen

#### 5.4.1 Algemeen

- Door de Verenigde Naties zijn 8 millenniumdoelstellingen geformuleerd die tot doel hebben om in 2015 mondiaal een menswaardiger, duurzamer en rechtvaardiger samenleving te realiseren.

#### 5.4.2 Klimaat- en energiebeleid

- Met de toetreding van Rusland in 2004 is het Kyoto-klimaatverdrag geratificeerd. Volgens het Kyoto-protocol moet Nederland in de periode 2008–2012 de emissies van broeikasgassen met gemiddeld 6% verlagen ten opzichte van het basisjaar 1990.
- De kabinetsdoelstelling van het milieuprogramma 'schoon en zuinig' is om in 2020 30% minder broeikasgassen uit te stoten dan in 1990. Tot 2020 moet jaarlijks 2% energie worden bespaard.
- In het klimaatakkoord is overeengekomen dat het aandeel duurzame energie in 2020 op 20% uitkomt. Dat betekent onder meer verdubbeling van windenergievermogen op land in 2011.
- In het klimaatakkoord is overeengekomen dat het energieverbruik in woningen en gebouwen in 2020 met 50% moet zijn gedaald en dat nieuwbouw dan klimaatneutraal is.

#### 5.4.3 Duurzaam bouwen

- De energieprestatiecoëfficiënt (EPC) is een maat voor het energieverbruik van woningen en utiliteitsgebouwen. Hoe lager de EPC hoe beter de energieprestatie. De verplichte EPC bovengrens voor nieuw te bouwen woningen is begin 2007 verlaagd van 1,0 naar 0,8. Het Rijk heeft de EPC in 2011 verlaagd naar 0,6 en wil de EPC in 2015 verlagen naar 0,4. Voor renovaties geldt een EPC van 0,8 in 2015, dalend naar 0,5 vanaf 2025.

#### 5.4.4 Duurzaam inkopen

- In 2010 moet het Rijk ten gevolge van een Tweede Kamermotie bij 100% van zijn inkopen duurzaamheid als zwaarwegend criterium meenemen. Met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is in het klimaatakkoord 2007-2011 overeengekomen dat dit in 2010 voor tenminste 75% (in euro's) en in 2015 voor 100% van de gemeentelijke inkoop geldt.



## 6. Wat doen we al?

Tot nu toe was ons Klimaatbeleidsplan 2009-2012 leidend in ons huidige gemeentelijke duurzaamheidsbeleid. In het klimaatbeleidsplan heeft de gemeente vastgelegd dat haar inzet is gericht op het terugdringen van de energievraag, het stimuleren van duurzame energietechnieken en een efficiënte wijze fossiele brandstoffen inzetten. Een voorbeeld van het stimuleren van energiebesparing is de 'Stimuleringsregeling na-isolatie'. Toepassing van duurzame energie vinden we terug in 'Acte zonnesteek' en 'Zonnestroom voor scholen'. Inbedding van duurzaamheidsbeleid vinden we terug in de ontwikkeling van een energiezorgsysteem. Maar ook bijvoorbeeld de ontwikkeling van Mooi Bergen. In voornoemde voorbeelden gaat het veelal om technische en ecologische duurzaamheid. Maatschappelijke duurzaamheid vinden we terug in bijvoorbeeld ons Duurzaam Inkoopbeleid, Natuur- en Milieueducatieprogramma, maar ook als Millennium Gemeente. De recente, internationale en nationale ontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energieproblematiek vragen echter om actualisatie, nieuwe focus op en actievere aanpak van de thema's die momenteel het nijpendst zijn en ook lokaal belangrijk worden geacht. Om adequaat duurzaamheidsbeleid te realiseren is een integrale aanpak binnen de gemeentelijke organisatie en gemeentelijk beleid noodzakelijk. Daarom wordt in onderstaand hoofdstuk een toelichting gegeven op het huidige beleid.

### 6.1 Klimaatbeleidsplan 2009-2012

#### 6.1.1 *Beleid*

April 2008 heeft de gemeente een klimaatovereenkomst getekend met de Provincie Noord-Holland waarin klimaatafspraken zijn vastgelegd (bijvoorbeeld het stimuleren van duurzame energie). In juni 2009 is het klimaatbeleidsplan 2009-2012 door de raad vastgesteld.

#### 6.1.2 *Budget*

De totale kosten van het uitvoeringsplan van de gemeente bedragen € 426.067,- over 4 jaar. Dit bedrag bestaat voor het grootste deel uit kosten voor het ambtelijk apparaat van de gemeente en de MRA (€ 307.232,-). De subsidie in het kader van de SLOK-regeling bedraagt € 120.011,- (zie hoofdstuk 5.1).

#### 6.1.3 *Doel*

Bergen heeft de algemene klimaatsdoelstellingen van de gemeente afgeleid van het Rijksbeleid. Met de vaststelling van het Klimaatbeleidsplan 2009-2012 zijn de ambities van de gemeente neergezet: een scala aan doelstellingen en activiteiten. Speerpunten zijn 2% energiebesparing per jaar t.o.v. 1990, 20% duurzame energie in 2020 en 30% CO<sub>2</sub>-reductie in 2020. Bij alle projecten is de eerste focus gericht op het terugdringen van de energievraag, daarna voor de resterende vraag indien mogelijk duurzame energietechnieken toepassen en in de laatste instantie op efficiënte wijze fossiele brandstoffen inzetten.

#### 6.1.4 Activiteiten

In het klimaatbeleidsplan is bepaald dat de grootste inzet van de gemeente is gericht op de eigen gemeentelijke bedrijfsvoering en op woningbouw. Bij alle projecten is de eerste focus gericht op het terugdringen van de energievraag, daarna voor de resterende vraag indien mogelijk duurzame energietechnieken toepassen en in de laatste instantie op efficiënte wijze fossiele brandstoffen inzetten. Gelet op de 'prestatiekaart Lokaal Klimaatbeleid (SLOK 2008-2012, versie juli 2008) is gekozen voor een voorlopend ambitieniveau ten aanzien van de gemeentelijke gebouwen en voorzieningen met betrekking tot 'Infrastructurele voorzieningen' (zoals openbare verlichting, verkeersregelinstallaties, pompen, gemalen).

### 6.2 Aanscherping klimaatbeleid 2009-2012

#### 6.2.1 Beleid

Maart 2009 heeft de raad besloten om in te stemmen met het amendement 'Aanscherping Klimaatbeleid'.

#### 6.2.2 Budget

De raad heeft voor de periode van 2009 tot en met 2012 een structureel budget van € 125.000,- beschikbaar gesteld.

#### 6.2.3 Doel

Maatregelen die snel uitvoerbaar en laagdrempelig zijn, voor werkgelegenheid zorgen en ten goede komen aan de inwoners en/of bezoekers van de gemeente.

#### 6.2.4 Activiteiten

- *Stimuleringsregeling na-isolatie*  
Eigenaren/bewoners van een bestaande woning binnen de gemeente hebben in 2009 en 2010 subsidie kunnen aanvragen voor het laten aanbrengen van thermisch isolerende maatregelen t.b.v. energiebesparing en CO<sub>2</sub>-reductie.
- *Actie Zonnesteek*  
Vanaf 2003 heeft onze gemeente samen met de Provincie Noord-Holland subsidie beschikbaar gesteld voor toepassing van fotovoltaïsche zonne-energie en zonneboilers in de bestaande woningbouw voor de gemeenten.
- *Zonnestroom voor scholen*  
De Provincie Noord-Holland en de gemeente verstrekken in 2011 subsidie voor het plaatsen van zonnepanelen op schoolgebouwen in basis- en voortgezet onderwijs. Door de Provincie wordt 2/3 vergoed. Januari 2011 heeft ons college besloten de overige kosten te subsidiëren. In de gemeente zijn in 2011 negen scholen voorzien van zonnepanelen.
- *Duurzame energiemaatregelen Kennemerwonen*  
In 2011 is er bij 22 woningen aan de Huisweid 17 t/m 59 te Egmond-Binnen groot onderhoud uitgevoerd. De eengezinswoningen uit 1971 zijn voorzien van vloer-, gevel- en dakisolatie en HR++glas. Voor de renovatie hadden de woningen een gemiddeld energielabel F. Door de duurzame energiemaatregelen zijn de woningen gezamenlijk 69 labelstappen omhoog gegaan en zijn alle woningen voorzien van een energielabel C. De huurders betalen geen huurverhoging. Het voordeel van lagere energielasten is geheel ten goede aan de huurder gekomen.
- *E-mobiliteit*  
In 2012 worden vijf publieke oplaadpunten voor elektrische auto's gerealiseerd om elektrisch rijden in onze gemeente te bevorderen.

## 6.3 Bergen Millennium Gemeente 2010-2014

### 6.3.1 *Beleid*

De gemeenteraad heeft in zijn vergadering van 24 maart 2009 besloten om de VN campagne voor de Millenniumdoelen te willen ondersteunen. Bergen Millennium Gemeente heeft als eerste speerpunt dat Bergen behalve Millenniumgemeente ook Fairtrade Gemeente wil worden. Als we daarbij ook inzetten op duurzaam toerisme, kan onze gemeente zich niet alleen profileren als aantrekkelijke, maar ook als duurzame kustgemeente. Als gemeente zelf richten we ons intussen op duurzaam inkopen. We willen als lokale overheid graag het goede voorbeeld geven.

### 6.3.2 *Budget*

De raad heeft een structureel, vrij besteedbaar budget van € 31.155,- (1 euro per inwoner) beschikbaar gesteld voor de periode van 2010 tot en met 2014.

### 6.3.3 *Doel*

Een actieve bijdrage leveren aan de door de Verenigde Naties bepaalde Millenniumdoelstellingen middels het bevorderen en stimuleren van bewustwording en draagvlak creëren bij de Bergense samenleving.

### 6.3.4 *Activiteiten*

- *Millenniumcomité- en werkgroepen*
  - In 2010 zijn er door het Millenniumcomité twee evenementen georganiseerd. Dit heeft geresulteerd in drie Millenniumwerkgroepen, te weten: particuliere indicatieven, duurzaam toerisme/ondernemers (met als onderdeel Fairtrade) en Fairtrade Gemeentecampagne (met als onderdeel scholen). Door de verschillende werkgroepen is een plan van aanpak 2011-2014 opgesteld.
  - De werkgroepen werken ieder jaar hun doelen, resultaten en activiteiten uit.
  - Door de werkgroepen is een integraal communicatieplan opgesteld, waarin de communicatie van alle werkgroepen is opgenomen en op elkaar is afgestemd.
- *WereldWijzer*
  - De WereldWijzer is te vinden op de website van de gemeente. Dit platform biedt een overzicht van alle bedrijven en organisaties in Bergen die serieus werk maken van duurzaamheid en/of internationale samenwerking. Door de WereldWijzer is in één oogopslag duidelijk welke organisatie aan welke millenniumdoelen een bijdrage leveren.

## 6.4 Duurzaam inkoopbeleid

### 6.4.1 *Beleid*

De gemeente heeft in 2004 in haar inkoop- en aanbestedingsbeleid de intentie uitgesproken om deel te nemen aan het programma Duurzaam Inkopen. De VNG heeft in november 2007 met het Rijk het Klimaatakkoord gesloten. Gemeenten streven naar 75% in 2010 en naar 100% in 2015. De doelstelling betreft een inspanningsverplichting. Op Duurzame Dinsdag, 8 september 2008, heeft de gemeente een deelnameverklaring van het Programma Duurzaam Inkopen van de landelijke overheid ondertekend waarmee we de intentie hebben uitgesproken dat we duurzaamheid serieus mee willen nemen bij onze inkoop. Duurzaam inkopen is een speerpunt in ons Klimaatbeleid. Het college heeft op 25 augustus 2009 besloten al haar producten en diensten zo duurzaam mogelijk in te kopen en een actieve bijdrage te leveren aan een duurzame samenleving. Om toepassing van de duurzaamheidsaspecten in de praktijk te bevorderen en te vergemakkelijken is er een 'Handleiding Duurzaam Inkopen' opgesteld.

### 6.4.2 *Budget*

Uitgangspunt hierbij is: "Milieuvriendelijke toepassingen verdienen de voorkeur tenzij de integrale kostprijs hiervan, de integrale kostprijs van reguliere toepassingen, met meer dan vijf procent overstijgt." Bij duurzaam inkopen en aanbesteden is het echter van belang om de Total Cost of Ownership, oftewel de totale kosten voor gebruik, onderhoud en restwaarde, goed in de gaten te houden.

### 6.4.3 *Doel*

Door het toepassen van milieu- en sociale criteria bij de inkoop van een product, dienst of werk, kan de overheid invloed uitoefenen op de markt en bijdrage aan een verduurzaming van de productie. De gemeente vindt duurzaamheid belangrijk en wil waar mogelijk een voortrekkersrol vervullen door het goede voorbeeld te geven ten opzichte van inwoners en bedrijven.

### 6.4.4 *Activiteiten*

- *Bewust consumeren*
  - De gemeente vult om de vier jaar de Lokale Duurzaamheidsmeter in. In 2009 hebben 132 gemeenten de Lokale Duurzaamheidsmeter ingevuld. De gemeente staat met een totale score van 70% op de 31ste plek ([www.duurzaamheidsmeter.nl](http://www.duurzaamheidsmeter.nl)).
  - Vanaf januari 2010 koopt de gemeente 100% groene stroom in.
  - Maart 2010 is de gemeente uitgeroepen tot klimaatvriendelijkste gemeente van de Provincie Noord-Holland.
  - November 2011 is de gemeente genomineerd voor de Ambitie Award van het CO2-Servicepunt.
- *Gebruik eerlijke producten*
  - Met ingang van 2012 wordt in het gemeentehuis van Bergen Fair Trade koffie en thee ingekocht en gebruikt.
  - De afdeling Interne dienstverlening onderzoekt de mogelijkheden om meer Fair Trade producten af te nemen. Voorbeelden: duurzaam geproduceerd bedrijfskleding, voedsel (catering/kantine) of bloemen en planten. Zij vraagt hierbij advies aan de Wereldwinkel.

## **6.5 Natuur- en Milieueducatie**

### *6.5.1 Beleid*

De gemeente wil bijdrage aan een verduurzaming van de Bergense samenleving. Natuur- en milieueducatie (NME) speelt hierbij een belangrijke rol.

### *6.5.2 Budget*

In 2010 heeft de gemeente een start gemaakt met de uitvoering van het Natuur- en Milieuprogramma. Voor NME-activiteiten is jaarlijks € 30.000,- beschikbaar.

### *6.5.3 Doel*

Algemeen is het doel van natuur- en milieueducatie als volgt te formuleren: "Inwoners en bezoekers van onze gemeente meer bewust maken van hun bijzondere leefomgeving en het belang van duurzame instandhouding hiervan." De belangrijkste doelgroep wordt gevormd door scholieren (basisschool en middelbaar onderwijs). Daarnaast vormen de overige inwoners en bezoekers (toeristen) doelgroepen.

### *6.5.4 Activiteiten*

Voor scholieren is een activiteitenprogramma opgesteld. Hier zijn activiteiten beschreven die aansluiten op een van de thema's water, landbouw, bos/duin, klimaat/duurzaamheid of afval. De gemeente benadert jaarlijks alle scholen met het activiteitenprogramma. Een school kiest een activiteit en dient hiervoor een aanvraag in met kostenraming. Na goedkeuring organiseert de school vervolgens de activiteit zelf en brengt de (van te voren afgesproken) kosten in rekening bij de gemeente.

## **6.6 Afvalbeleidsplan**

### *6.6.1 Beleid*

Op 10 maart 2011 heeft onze raad het 'Afvalbeleidsplan 2011-2015 "Bergen(s) afval scheiden" vastgesteld. Dit beleidsplan geeft de kaders weer waarbinnen het afvalbeheer in de gemeente in de planperiode 2011-2015 wordt vormgegeven. Doel van dit beleidsplan is het vastleggen van een praktisch en haalbaar gemeentelijk afvalbeleid dat de basis biedt voor concrete maatregelen die op het gebied van afvalbeheer de komende jaren kunnen worden genomen.

### *6.6.2 Budget*

In dit afvalbeleidsplan zijn voor de voorgenomen maatregelen de te verwachten investeringen, incidentele en structurele kosten opgenomen. Op basis van dit plan wordt er jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld. Wanneer de doelstellingen, zoals die in dit plan zijn geformuleerd, daadwerkelijk worden bereikt, dan betekent dit een verlaging van de lasten binnen de planperiode. Daartegenover staan echter de kosten en uren benodigd voor de uitvoering van het afvalbeleidsplan.

### *6.6.3 Doel*

Het gemeentelijk afvalbeleid is de komende jaren gericht op een gestructureerde en verantwoorde inzameling en duurzame verwerking van huishoudelijk afval, waarbij in eerste instantie gericht wordt op het intensiveren van de afvalscheiding om de doelstelling van nuttige toepassing te behalen.

### *6.6.4 Activiteiten*

Per afvalstroom is een analyse gemaakt van de huidige situatie. Per afvalstroom zijn nieuwe doelstellingen bepaald. Om deze doelstellingen te halen is per afvalstroom een aantal voorgenomen maatregelen beschreven.

## 6.7 Openbare verlichting

### 6.7.1 *Beleid*

Licht is een belangrijk thema in de openbare ruimte van onze gemeente. Openbare verlichting is decoratief, geeft zicht in het donker en levert daarmee een bijdrage aan belevingswaarde en de sociale veiligheid en verkeersveiligheid in onze gemeente. Ook bij daglicht hebben de 5250 lichtmasten in onze gemeente een niet te verwaarlozen impact op het beeld en het beheer van de gemeente. Openbare verlichting heeft echter een negatieve invloed op natuur en milieu door het energieverbruik, materiaalgebruik en de kans op lichthinder.

### 6.7.2 *Budget*

Voor 2012 is een budget aangevraagd voor het met spoed vervangen van ongeveer 300 lichtmasten. Deze masten waren in een dermate slechte staat dat deze met spoed moeten worden aangepakt. Voor de opvolgende jaren wordt budget aangevraagd voor het verduurzamen van een deel van de Openbare Verlichting. Er is een regulier budget aanwezig voor onderhoud.

### 6.7.3 *Doel*

Het beleid voor openbare verlichting is gebaseerd op de visie dat in een ideale situatie de openbare verlichting optimaal bijdraagt aan de verkeersveiligheid en aan sociale veiligheid, waarbij rekening wordt gehouden met het energieverbruik en waarbij duurzame oplossingen de voorkeur verdienen. In dit speelveld vervult onze gemeente een toonaangevende en trendsettende rol. Op diverse locaties moet de kwaliteit van de verlichting worden verbeterd.

### 6.7.4 *Activiteiten*

Daar waar mogelijk en waar dat voordeel oplevert en met in acht name van de sociale veiligheid, over te gaan op dynamische verlichting, waarbij het mogelijk is om de hoeveelheid licht aan te passen aan de verkeersintensiteit, de weersomstandigheden of de gebruiksdruk. Om efficiënt en klantvriendelijk te werken worden storingsen zoveel mogelijk verholpen. Nieuwbouwprojecten worden integraal aanbesteed en vervolgens uitgevoerd door projectontwikkelaars. Dat houdt in dat een ontwikkelaar in overleg met de beheerder van openbare verlichting, naast woningen ook de infrastructuur en openbare verlichting oplevert. Om efficiëntie en klantvriendelijkheid te kunnen garanderen en omdat onze gemeente na oplevering verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud geeft onze gemeente aan waar openbare verlichting minimaal aan moet voldoen.

## 7. Wat gaan we doen?

Om de doelstellingen van de gemeente voortvarend en praktisch op te pakken gaat de gemeente zich de komende vijf jaar richten op onderstaande speerpunten:

1. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling
2. Maatschappelijk verantwoord ondernemen bij bedrijven
3. Energiebesparing
4. Duurzame energie
5. Duurzame mobiliteit

Deze speerpunten volgen logischerwijs uit de inspanningen die de afgelopen jaren al zijn verricht. Door deze inspanningen te verbinden aan doelstellingen worden de inspanningen samen gebracht en is beter te monitoren wat het resultaat is van het beleid. De gekozen doelen zijn realistisch en passen bij de aard, schaal en rol van de gemeente. De gemeentelijke inspanningen die in de duurzaamheidsagenda zijn opgenomen, zijn op basis van de huidige inzichten geformuleerd. Uiteraard zullen zich ontwikkelingen voordoen, die niet zijn voorzien. Vandaar dat de agenda ruimte biedt om de inspanningen tussentijds bij te stellen en aan te vullen.

### 7.1 Speerpunt 1: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling

De ruimtebehoefte voor wonen, werken en recreëren en mobiliteit wordt steeds groter. De ruimte is schaars en de investeringen daarin moeten een toekomstwaarde hebben, of anders gezegd duurzaam zijn. Duurzaam bouwen wordt vaak geassocieerd met energiezuinig bouwen, maar het gaat om veel meer dan dat. Het gaat ook om zaken als milieukwaliteit (water milieuzorg en materiaalgebruik), gezondheid (geluid, binnenklimaat, thermisch comfort, licht), gebruikswaarden (toegankelijkheid, functionaliteit, technische kwaliteit, sociale veiligheid) en toekomstwaarde (toekomstgerichte voorzieningen en belevingswaarde). Duurzaam bouwen leidt tot een aantrekkelijke stedelijke omgeving en kan het comfort van een woning of ander bouwwerk aanzienlijk verhogen. Duurzaam bouwen heeft niet alleen betrekking op woningen, bedrijfsgebouwen en kantoren, maar ook op utiliteitsbouw, de grond-, weg- en waterbouw en duurzame inrichting van de openbare ruimte. Duurzame ruimtelijke ontwikkeling wordt voor een belangrijk deel bepaald door een doordachte belangenafweging tussen de fysieke leefomgeving, de leefbaarheid en de economie. De gemeente richt zich op onderstaande segmenten.

#### 7.1.1 Bestaande bouw

Aan de bestaande woningvoorraad valt nog veel te verbeteren met isolatiemaatregelen of met betere installaties. Het doel is om het energiegebruik van burgers en bedrijven terug te dringen met 2% per jaar door de bestaande woningvoorraad met isolatiemaatregelen te verbeteren. Om dit doel te bereiken wordt in 2012 een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd om een duurzaamheidslening ter beschikking te stellen. Met de duurzaamheidslening kunnen inwoners voordelig geld lenen om hun woning energiezuinig te maken. Denk bijvoorbeeld aan energiebesparende maatregelen, zoals een zuinige verwarmingsinstallatie, gevel-, dak-, vloerisolatie en HR++ glas. Via een revolving fonds constructie kan meer geld worden vrijgemaakt voor duurzame investeringen. Bij een revolving fonds vloeien de rente-opbrengsten terug in het fonds, zodat deze weer worden aangewend voor nieuwe investeringen. Daarnaast wordt ingezet om de mogelijkheden voor energieopwekking via zonnepanelen nog beter te benutten, bijvoorbeeld door een wijk- of gebiedsgerichte aanpak. De gemeente gaat samen met de wijkverenigingen de mogelijkheden voor een wijkgerichte aanpak onderzoeken.

Tot slot wordt ingezet om bewoners en bedrijven minder energie te laten gebruiken. Hieraan wordt vormgegeven door gerichte communicatie door de inzet van de gemeentekrant, de gemeentelijke website, het regionale energieloket en de tweejaarlijkse communicatie door de MRA.

### 7.1.2 Nieuwbouw

Bij nieuwbouw en vervangende bouw ligt de nadruk op de (toekomst)waarde die wordt gecreëerd door energiezuinig bouwen en gebruik van duurzame energie. De gemeente wil dit samen met ontwikkelaars en bouwers realiseren en samen met hen kijken hoe deze doelstelling kan worden waar gemaakt. Bij de verschillende projecten gaat de gemeente samen met de partners de mogelijkheden verkennen om extra stappen te zetten naar een duurzame en energieneutrale bouw in Bergen. Het belang van isolatiewaarde (kwaliteit van het "casco") van gebouwen staat hierbij voorop. De gemeente gaat samen met partners in het bouwproces bezien hoe duurzame bouw kan worden versterkt:

- Financieel rendabele duurzaamheidsmaatregelen worden genomen.
- Zo veel mogelijk gebruik maken van de mogelijkheden die de locatie biedt om efficiënt duurzame energie op te wekken.
- Gebouwen worden zo ontworpen, dat nu nog niet rendabele maatregelen zonder belemmeringen later kunnen worden aangebracht.
- Niet alleen goede plannen, maar ook goede uitvoering: de kwaliteit van het bouwproces waarborgt de juiste uitvoering en bij oplevering telt het gemeten resultaat.

Aan deze punten zal bij iedere te ontwikkelen locatie of bouwplan concreet vorm moeten worden gegeven om ze dan in de afweging met andere aspecten een duidelijke plaats te geven. Projecten, waarmee de gemeente te maken heeft - als opdrachtgever, beheerder, financier of anderszins - wordt langs de duurzaamheidsmeetlat gelegd, zodat de juiste afwegingen bij de keuze van realiseringmogelijkheden worden gemaakt. Dat gebeurt systematisch aan het begin van de planontwikkeling. Zeker voor de nieuwbouw of verbouw worden de mogelijkheden voor duurzame nieuwbouw en duurzaam beheer verkend.

De gemeente schept voorwaarden in de ruimtelijke ordening, aanbesteding en/of grondverkoop voor duurzaam bouwen. Bij ontwikkelingsplannen legt de gemeente haar duurzaamheidsambities vast in overeenkomsten met projectontwikkelaars. Uitgangspunt hierbij is het realiseren van energieneutrale of energieleverende nieuwbouw. Een concreet voorbeeld hiervan is de herontwikkeling van het centrum van Bergen en het Ecoproject de weidjes, waarbij in de ruimtelijke ontwikkeling is aangestuurd op energieneutraal bouwen met vastlegging van beleid in overeenkomst en besluiten raad.

### 7.1.3 Corporatiewoningen

Woningcorporatie Kennemerwonen heeft in de gemeente circa 2700 woningen in eigendom. Dit is ongeveer 19% van het totale woningenbestand in de gemeente. De woningen hebben gemiddeld een energielabel D. Via investeringen in na-isolatie, HR++-glas of zuiniger ketels wordt het energieverbruik van de woning verlaagd en daarmee het energielabel verbeterd. Om de afspraken met de woningcorporatie Kennemerwonen kracht bij te zetten sluit de gemeente een energieprestatiecontract af. In dit contract worden energiebesparingsambities afgesproken. Zoals bijvoorbeeld het verlagen van het gemiddelde energielabel.



#### 7.1.4 Openbare ruimte

Het inrichten van de openbare ruimte is veelal een taak van de gemeente. Overeenkomstig ons gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid staat binnen de gebruikswijze, de inrichting en het beheer van het totale openbare ruimtebeleid de keuze voor duurzaamheid centraal. De principes van Cradle to Cradle, Trias Energetica en de CO2-ladder vormen hierbij een belangrijk uitgangspunt.

### 7.2 Speerpunt 2: MVO bij bedrijven

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) breekt door in Nederland. Het aantal MKB-ers dat het Nieuwe Ondernemen heeft ontdekt groeit, de overheid gaat duurzaam inkopen en de consumentenmarkt lijkt er ook rijp voor. Maatschappelijk verantwoord ondernemen betekent dat naast het streven naar winst (profit) ook rekening gehouden wordt met het effect van activiteiten op het milieu (planet) en dat een bedrijf oog heeft voor menselijke aspecten binnen en buiten het bedrijf (people). Het gaat er om een balans te vinden tussen people, planet en profit. Steeds vaker blijkt dat die balans leidt tot betere resultaten voor zowel het bedrijf als de samenleving. Het stimuleren van MVO door de gemeente omvat het informeren, stimuleren en faciliteren van activiteiten van het lokale bedrijfsleven. De gemeente richt zich hierbij op onderstaande branches.

#### 7.2.1 Toerisme en recreatie

Het hele jaar door komen bezoekers uit binnen- en buitenland naar de gemeente om te recreëren, voor een dagtochtje of een langdurig(er) verblijf. Strand, bos, duinen, poldergebied en gezellige dorpen zijn de grootste publiekstrekkers. In deze sector zijn dan ook de meeste bedrijven vertegenwoordigd. Maar hoe kunnen deze bedrijven en organisaties hun maatschappelijke verantwoordelijkheid het beste in kaart brengen? En welke rol kan de gemeente hierbij vervullen. De afgelopen jaren zijn hier diverse richtlijnen en certificaten voor ontwikkeld. Te denken valt hierbij aan de ISO 26000-richtlijn. Aan de hand van deze richtlijn kan ieder bedrijf of organisatie zijn eigen MVO-profiel opmaken en MVO-beleid uitstippelen. Maar ook het internationale keurmerk Green Key voor bedrijven in de toerisme- en recreatiebranche kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen. Of richten we ons toch op het Europese keurmerk QualityCoast, als aanvulling op het huidige Blauwe Vlag programma? De gemeente streeft naar erkenning van Blauwe Vlag, Green Key en ECO XXI.

#### 7.2.2 Commerciële en niet commerciële dienstverlening

De lokale bedrijven vormen een belangrijke doelgroep in het bereiken van de duurzaamheidsdoelstellingen. Uitgangspunt bij het ontwikkelen van duurzaam beleid is de samenwerking. De rol van de gemeente bestaat uit initiëren, ondersteunen en coördineren. In de gemeente zijn ongeveer 2.100 bedrijven, waarvan ruim 98% kleine bedrijven met een grote variatie aan activiteiten. Om de verschillende bedrijven te bereiken wordt er een MVO platform opgericht. De deelnemers van het MVO platform stemmen activiteiten rondom en standpunten over MVO op elkaar af. Ze sluiten coalities, bepalen gezamenlijk strategieën of nemen initiatieven om MVO te bevorderen. Daarbij zoekt de gemeente aansluiting bij bestaande structuren, zoals Stichting Bergen Energie (SBE), de bestaande ondernemersverenigingen van Bergen, Egmond en Schoorl, Bergen Millennium Gemeente (BMG), Kennemerwonen, maar ook wijkverenigingen en Verenigingen van Eigenaren. De activiteiten richten zich op:

- het bevorderen van ketenbeheer;
- de voorbeeldwerking binnen de branche, bijvoorbeeld door een verkiezing van (duurzame) ondernemer of een MVO successenboek.

- o branchegerichte energiebesparingsacties: in overleg met het platform worden de branches geselecteerd en besparingprojecten uitgevoerd.

### 7.3 Speerpunt 3: Energiebesparing

In de gemeente is de grootste winst te behalen als het gaat om het stimuleren van energiebesparing en duurzame energie bij huishoudens en ondernemers. Dit zal in veel gevallen niet vanzelf gaan. Er ligt een belangrijke rol bij de gemeente om iedereen er toe aan te zetten te investeren in energiebesparing en/of duurzame energie. Voorlichting neemt hier een bijzondere rol in. Een ieder herkent vaak de toegevoegde waarde van voorlichting, terwijl het daadwerkelijk effect moeilijk of niet is vast te stellen<sup>4</sup>. Bij sommige maatregelen is de voorlichting ondersteunend aan andere beleidsmaatregelen (subsidies, regelgeving). Soms vormt informatie/voorlichting het centrale middel om burgers en/of bedrijven over te halen tot het treffen van besparingsmaatregelen of het investeren in duurzame energie. De voorlichting van de gemeente richt zich op onderstaande doelgroepen.

#### 7.3.1 Huishoudens

Er liggen grote besparingsmogelijkheden in de bestaande bouw voor particulieren, bijvoorbeeld door het verbeteren van de woningisolatie. Mogelijke verbeteringen liggen vooral op het vlak van spouwmuurisolatie, dakisolatie, vloerisolatie- en HR++ -glas. Beslissingen over aanpassing en verbetering van de woning worden doorgaans gemaakt door de eigenaar. Energiebesparing in bestaande woningen leidt zowel tot milieueffect als tot lagere woonlasten. De gemeente richt zich vooral op communicatie en voorlichting in het stimuleren van huishoudens om energie te besparen. Daarnaast gaat de gemeente in 2012 een onderzoek instellen om een duurzaamheidslening ter beschikking te stellen. Alternatief is dat de gemeente net als 2009, 2010 en 2011 een subsidie aan particuliere woningeigenaren verstrekt om eerder of meer te gaan isoleren.

#### 7.3.2 Ondernemers

Voor bedrijven is een belangrijke rol weggelegd. Ondernemers die bewust zijn van de voordelen van energiebesparing en duurzame energieopwekking zijn eerder geneigd hier iets mee te doen en met de gemeente mee te werken. Dit voordeel zal in eerste instantie financieel zijn, maar het zou ook positieve publiciteit en daardoor een beter imago kunnen opleveren. De gemeente gaat intensieve voorlichting geven over energiebesparing en duurzame energieopwekking door de (financiële) voordelen te benadrukken. De gemeente zoekt hierbij aansluiting bij bestaande overleg structuren, zoals het Economisch Overlegorgaan Bergen (EOB). Het EOB is een strategisch overlegorgaan, gericht op versterking van de lokale economie en onderlinge afstemming tussen deelnemende partijen door middel van het gezamenlijk vaststellen van overkoepelende kaders, op basis van economische en recreatief-toeristische thema's, gericht op de economische ontwikkeling van de gemeente Bergen. Het thema duurzaamheid wordt op de agenda geplaatst.

---

<sup>4</sup> Rapportage Agentschap NL 'Energiebesparing door gedragsverandering' door Cees Egmond, d.d. november 2010.

#### **7.4 Speerpunt 4: Duurzame energie**

Duurzame energie is energie die niet wordt opgewekt door verbranding van fossiele brandstoffen zoals aardgas, steenkool en aardolie, maar door duurzame bronnen zoals wind, zon en vormen van collectieve warmtelevering. Uit het onderzoek van HVC blijkt dat voor Bergen vier belangrijke energiebronnen zijn te benoemen: zon, wind, collectieve warmtelevering en biomassa.

##### *7.4.1 Zonne-energie*

In de bebouwde omgeving worden zonnepanelen vooral op daken van zowel huishoudens als bedrijven geplaatst. De techniek en markt van zonnepanelen is volop in ontwikkeling. De verwachting is dat de kostprijs van zonnestroom verder daalt en dat de energieprijzen stijgen. Door deze twee ontwikkelingen zal de toepassing van zonnepanelen naar verwachting in Nederland een grote vlucht gaan nemen. Naast zonnepanelen is het mogelijk zonneboilers te gebruiken voor (een deel van) de warmwatervoorziening en eventueel ruimteverwarming. Grootschalige toepassing van zonnepanelen kan mogelijk rond 2020 rendabel zijn zonder subsidie. Op dit moment zijn terreinen met een negatieve waarde en/of terreinen die niet geschikt zijn voor bijvoorbeeld bouw of landbouw, zoals oude stortplaatsen, terreinen waar wordt gedacht aan het realiseren van zonneweides. De gemeente gaat deze mogelijkheid verder onderzoeken.

##### *7.4.2 Windenergie*

Op het grondgebied van de gemeente zijn wellicht locaties aan te wijzen die kansrijk zijn voor de ontwikkeling van windenergie. De Structuurvisie Landelijk Gebied noemt een mogelijke locatie voor windmolens langs het Noordhollands Kanaal. De gemeente gaat de ontwikkeling van grootschalige windenergie actief ondersteunen. De gemeente ziet geen mogelijkheden voor kleine windturbines voor de gebouwde omgeving, de zogenaamde Urban Wind Turbines (UWT). Het duurzame effect van deze kleine windmolens zijn te gering.

##### *7.4.3 Collectieve warmtelevering*

De aanleg van een warmtenet en de bijbehorende levering van warmte creëert mogelijkheden om de warmtevoorziening in woningen en kantoren te verduurzamen. Voorbeelden van bronnen voor een warmtenet zijn geothermie, warmtepompen, biomassagestookte installaties en warmtekrachtinstallaties. Geothermische energie betekent letterlijk 'aardwarmte energie'. Bij deze vorm van energie wordt de warmte van de aarde benut. Tot 100 meter onder de grond is de warmte vooral afkomstig van de zon. In de zomer wordt de grond langdurig opgewarmd. Deze warmte wordt vastgehouden en kan in de winter benut worden. Een systeem dat hiervan gebruik maakt is de 'warmtepomp'. De gemeente onderzoekt de mogelijkheden voor het toepassen van collectieve warmtelevering in (her)ontwikkelingsplannen.

##### *7.4.4 Biomassa*

Een andere vorm van het opwekken van duurzame energie wordt mogelijk gemaakt door verbranding van biomassastromen (zoals afvalhout) in een zogenaamde bio-energiecentrale waarbij elektriciteit en warmte wordt geproduceerd. Daarnaast heeft HVC de stap gezet richting vergisting van het gft in plaats van compostering. De gemeente gaat biomassastromen in onze gemeente inventariseren.

### **7.5 Speerpunt 5: Duurzame mobiliteit**

In de routekaart van HVC is het energieverbruik van de auto in kaart gebracht. Hieruit blijkt dat het gebruik van transportbrandstoffen voor 32% verantwoordelijk is voor het totale energiegebruik binnen de gemeente. Historische ontwikkelingen hebben laten zien dat juist dit verbruik moeilijk terug te dringen is, vooral onder invloed van toenemende mobiliteit. De laatste jaren is er echter wel een kentering waar te nemen, de aandacht voor zuiniger auto's en alternatieve brandstoffen neemt sterk toe. Om het gebruik van transportbrandstoffen te verminderen, zijn maatregelen mogelijk op het gebied van de reductie van het aantal auto's en autokilometers, maatregelen om het brandstofgebruik te verduurzamen en maatregelen om een zuiniger gebruik van fossiele transportbrandstoffen mogelijk te maken. Inzet van de gemeente op een reductie van het gebruik van transportbrandstoffen levert tevens voordelen op op andere terreinen (bv. luchtkwaliteit, verkeersveiligheid, bereikbaarheid). De gemeente heeft in haar klimaatbeleidsplan 2009-2012 op het gebied van mobiliteit aangegeven zich vooral te richten op actieve en gerichte communicatie.

#### *7.5.1 Elektrisch vervoer*

Het elektrisch rijden ontwikkelt zich sterk. De gemeente stimuleert dit door het realiseren van een laadinfrastructuur: laadpalen voor elektrische voertuigen. Daarnaast schaft de gemeente, afhankelijk van de afschrijving van haar huidige wagenpark, één of meer elektrische auto('s) aan.

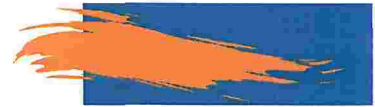
#### *7.5.2 Fietsen en wandelen*

Gemeente stelt een "fietsbeleidsplan" of "langzaam verkeersbeleidsplan" op waarin de volgende maatregelen zijn opgenomen:

- uitbreiden van fietsenstallingen (zoals bij recreatie- en winkelgebieden, OV-haltes);
- inventarisatie en oplossen van verkeersonveilige locaties;
- verbeteren van oversteekbaarheid van wegen en verkeersveiligheid in drukke gebieden;
- realiseren van veilige schoolroutes;
- verbeteren van bestaande fiets- en wandelverbindingen;
- aanbrengen van verlichting langs diverse langzaam verkeersverbindingen;
- benoemen en inrichten van fietsstraten (bijvoorbeeld rode fietsbanen op asfaltwegen of op bedrijventerreinen zoals de Weidjes).

#### *7.5.3 Mobiliteitsmanagement*

Bij mobiliteitsmanagement worden mogelijkheden gecreëerd om een reis met diverse alternatieve vervoersmiddelen te volbrengen teneinde de efficiëntie van het totale mobiliteitssysteem te vergroten. Daarbij wordt dus niet alleen gericht op de auto maar ook op de fiets, scooter, bus of trein, die voor dezelfde verplaatsing als alternatief kan dienen voor de auto. Dit kan worden bereikt door het netwerk van autodelen en autodaten uit te breiden bijvoorbeeld in de kernen Egmond-Binnen, Egmond aan Zee, Egmond aan den Hoef, Bergen aan Zee, Bergen en Schoorl. Danwel het autodaten te koppelen aan elektrische mobiliteit. Goed voorbeeld hiervan is Car to Go in Amsterdam (C2go) waarbij 100 elektrische Smart auto's zijn ingezet met slimme navigatie. Tot slot gaat de gemeente de mogelijkheden en haalbaarheid voor een transferia / overstappunten / overloopgebieden te combineren met bv. P+Bike (fiets als natransport), P+Bus (gratis busvervoer als natransport) onderzoeken.



#### *7.5.4 Verkeersmanagement*

De huidige procedures en werkwijzen voor de inzet en instructie van verkeersregelaars bij drukke stranddagen wordt tegen het licht gehouden en waar mogelijk geoptimaliseerd. Bij Provincie Noord-Holland en Rijkswaterstaat wordt geprobeerd om afspraken te maken over de inzet van Dynamische Route Informatie Panelen (bv. DRIP's op de N242, N245 en de A9) op drukke stranddagen. Mogelijkheden worden verkend van een vereenvoudigde vorm van een Parkeer-Route-Informatie-Systeem (PRIS). Dit is afhankelijk van de omvang van de problematiek (hoe vaak komt het voor en hoe groot zijn de problemen).

#### *7.5.5 Inrichting*

De categorisering van wegen in beheer bij de gemeente wordt geactualiseerd, zodat deze aansluit bij de nieuwe categorie-indeling van de richtlijnen van Duurzaam Veilig (verkeersveiligheid door herkenbare en eenduidige inrichting). Deze categorisering wordt nader uitgewerkt zodat deze aansluit bij de huidige praktijk (meerdere categorieën benoemen dan nu onderscheiden worden). Per categorie worden de eisen benoemd die aan de inrichting worden gesteld. De richtlijnen worden geborgd in de aanbestedingsprocedures, zodat deze bij uitvoering van onderhouds- en aanlegprojecten als eis worden meegegeven.

## 8. Organisatie en borging

Als gemeente komt men duurzaamheid in een groot aantal rollen tegen. Bijvoorbeeld als eindgebruiker bij de interne bedrijfsvoering, als marktpartij bij duurzaam inkoop, als werkgever bij een duurzaam P&O beleid, als beleidsmaker, die duurzaamheid in de markt stimuleert en faciliteert, maar ook als beleidsuitvoerder, waarbij duurzaamheid kan worden ingezet als richtinggevende factor. Concreet kunnen al deze facetten worden vertaald in de volgende rollen:

- voorbeeldfunctie - de gemeente streeft een bovengemiddeld niveau na;
- stimulator - de gemeente verstrekt bijvoorbeeld extra subsidie voor na-isolatie en zonnepanelen;
- beleidsmaker - borging van duurzaamheid door het opnemen van een duurzaamheidsparagraaf in alle beleidsdocumenten;
- beleidsuitvoerder;
- spin-in het web.

De gemeentelijke rollen en verankering worden in dit hoofdstuk uitgewerkt.

### 8.1 Organisatie

Een duurzame bedrijfsvoering blijft niet beperkt tot het kantoor: er worden ook maatregelen uitgevoerd bij de openbare verlichting, bij gemeentelijke gebouwen en bij scholen. Het gaat hierbij zowel om technische maatregelen als om organisatie en communicatie. De belangrijkste redenen hiervoor zijn: verminderen van de eigen milieubelasting; het goede voorbeeld geven aan bewoners en bedrijven; kosten besparen; uitvoeren van het landelijk beleid.

#### 8.1.1 Bedrijf

De gemeente koopt al haar producten en diensten zo duurzaam mogelijk in en levert een actieve bijdrage aan een duurzame samenleving. Op het gebied van mobiliteit wordt optimaal gebruik gemaakt van nieuwe technologische ontwikkelingen. De gemeente zet maximaal in op inkoop en aanbesteding van busvervoer op aardgas, afvalwagens op aardgas, eigen wagenpark op gas of elektrisch. Daarnaast wordt het nieuwe werken binnen de eigen organisatie uitgerold; thuiswerken en telewerken wordt actief gestimuleerd. Bij (ver)bouw van een gemeentehuis wordt maximaal ingezet op het doorvoeren van duurzaamheidsmaatregelen.

#### 8.1.2 Overheid

In het totale functioneren van de gemeente staat een herkenbare en inspirerende gemeentelijke voorbeeldfunctie door Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen centraal. Alle nieuwe ontwikkelingen worden volledig energieneutraal, in sommige gevallen energie-producerend. Dit komt tot uitdrukking in de gebouwde omgeving en infrastructuur maar ook in het (her)gebruik van materialen. De op innovatie gerichte uitstraling van Cradle to Cradle laat zich uitstekend combineren met het groene karakter van Bergen. Het principe is leidend in het beleid van de gemeente en is verankerd in alle relevante beleidsvelden. Experimentele ontwikkelingen op het gebied van duurzaam materiaalgebruik worden nauwlettend in de gaten gehouden. Zodra dit soort initiatieven doorontwikkeld zijn wordt gekeken of de gemeente hierop kan inspringen.

## 8.2 Borging

### *8.2.1 Bestuurlijke en ambtelijke verantwoordelijke en coördinatie duurzaamheid*

Om duurzaamheidsbeleid in de gemeentelijke bedrijfsvoering en beleidsvorming in te bedden, zal, naast een coördinator voor de uitvoering, een verantwoordelijke voor het duurzaamheidsbeleid in het college en in het directieteam moeten worden aangewezen. Omdat het duurzaamheidsbeleid wordt gecoördineerd vanuit de afdeling Ontwikkeling is het logisch om daarvoor de wethouder Milieu en de gemeente secretaris aan te wijzen. Voor een succesvol gemeentelijk duurzaamheidsbeleid zullen echter ook de overige collegeleden, leden van het directieteam, afdelingshoofden en beleidsmedewerkers zelf actief duurzaamheid bij beleidsvorming en uitvoering moeten betrekken. Door alle raads-, college- en directievoorstellen te voorzien van een verplichte duurzaamheidsparagraaf wordt duurzaamheid in alle beleidsplannen geïntegreerd. Hierin worden de economische, ecologische en sociale consequenties van het voorstel weergegeven en tegen elkaar afgewogen.

### *8.2.2 Monitoring en evaluatie*

De vertaling van de doelstellingen uit het duurzaamheidsbeleid naar concrete maatregelen krijgt ieder jaar gestalte in een duurzaamheidsagenda. Deze agenda wordt ieder jaar door het college vastgesteld. De verantwoording en evaluatie vindt plaats in de vorm van een jaarlijkse rapportage aan het einde van ieder kalenderjaar. Op basis van deze resultaten wordt bepaald of bijstelling dan wel aanscherping van de agenda noodzakelijk is. Mocht tussentijds of per maatregel behoefte zijn aan een tussenevaluatie dan kan HVC of een andere partij hiervoor worden benaderd. Tijdens de monitoring en evaluatie wordt onderzoek gedaan naar de mate waarin de maatregelen een bijdrage hebben geleverd aan de doelstellingen uit het duurzaamheidsbeleid.

### *8.2.3 Communicatie / participatie*

Na vaststelling door de raad wordt in 2012 een communicatieplan opgesteld om zowel de interne als externe communicatie over de duurzaamheidsambitie en -doelstellingen goed vorm te geven. De website van de gemeente is een belangrijk medium om de bewoners en ondernemers van onze gemeente op de hoogte te stellen van alle maatregelen die de gemeente treft om onze duurzaamheidsdoelstellingen te bereiken. Alle activiteiten, projecten en subsidieregelingen worden ieder kwartaal op de website bijgewerkt onder project "Natuurlijk Duurzaam Bergen". Hier zijn eveneens alle beleidsstukken, rapportages en evaluaties te downloaden.

### *8.2.4 Duurzame Ideeënbus*

Wekelijks worden er vele duurzame initiatieven bij de afdeling Ontwikkeling ingediend. Ieder initiatief wordt door de beleidsmedewerker Milieu zorgvuldig beoordeeld en al dan niet besproken met teamleider of de wethouder. Om de initiatieven beter te structureren wordt er op de website van de gemeente een ideeënbus voor duurzame initiatieven gecreëerd. Deze initiatieven worden ieder kwartaal in behandeling genomen en beoordeeld. In het eerste kwartaal van iedere jaar wordt er een prijs uitgereikt aan het meest duurzame initiatief.

### *8.2.5 Energiezorgsysteem*

In 2009 is een start gemaakt met de introductie van energiezorg in de gemeente. Met energiezorg beoogt de gemeente energie in de uitvoering van projecten en in de gemeentelijke gebouwen en infrastructuur te waarborgen. Ten behoeve van de energiezorg komt iedere maand een projectgroep bij elkaar. Jaarlijks wordt een jaarrapportage en jaarplan opgesteld.

## 9. Regionale samenwerking

Gemeenten moeten samenwerken om gezamenlijk hun individuele klimaatdoelstellingen te realiseren. Een individuele, kleinere gemeente beschikt vaak niet over voldoende bronnen of afzetmogelijkheden om rendabel te investeren in bijvoorbeeld een bio-energiecentrale. Risico's kunnen beter worden afgedekt wanneer wordt samengewerkt. Twee of drie gemeenten die bijvoorbeeld allen Warmte-Koude Opslag (WKO) hebben, kunnen gezamenlijk hun individuele risico's op de ontwikkeling van de elektriciteitsprijzen beter afdekken dan wanneer zij dit ieder voor zich doen.

### 9.1 Portefeuillehoudersoverleg Regio Alkmaar, duurzaamheid

De gemeenten in de Regio Alkmaar (waaronder: Bergen, Castricum, Graft-De Rijk, Heerhugowaard, Heiloo, Langedijk en Schermer) werken samen in het informatie-uitwisselingplatform, het portefeuillehoudersoverleg Regio Alkmaar (PORA), duurzaamheid. Het PORA is op bestuurlijk niveau actief. In het PORA wordt door bestuurders op strategisch niveau van gedachten gewisseld over actuele thema's. De informatie wordt op ambtelijk niveau uitgewisseld en verder uitgewerkt.

### 9.2 Regionaal Digitaal Energieloket

Het regionale energieloket bevat actuele, regionale informatie over energiebesparing. Op de website is aandacht voor lokale acties en campagnes en geeft een overzicht van regionale bedrijven die energiebesparende maatregelen kunnen uitvoeren. Ook landelijke informatie en initiatieven zijn op de website te vinden. Een belangrijke bijdrage moet van de burgers en bedrijven komen. Een goed gerichte communicatie is daarbij onontbeerlijk. De regio heeft haar krachten gebundeld en gezamenlijk op het gebied van duurzaamheid en energiebesparing in 2011 een Regionaal Digitaal Energieloket geopend ([www.energieloket.nl/regioalkmaar](http://www.energieloket.nl/regioalkmaar)). De website vormt een belangrijk communicatiemiddel. Hierop kunnen bezoekers informatie krijgen over energiebesparing, subsidies, gemeentelijke en regionale projecten. Het loket heeft twee niveau's:

- directe informatie m.b.t. energiebesparing en subsidies op landelijk niveau met een regionale uitstraling;
- één loket per gemeente waar lokale initiatieven en marktinformatie worden geëtaleerd.

### 9.3 Lokale Duurzame Energiemaatschappij regio Alkmaar

Een lokaal duurzaam energiebedrijf is een zelfstandige organisatie die streeft naar de productie, levering en beheer van duurzame energie, in eigen regio, aan lokale afnemers. In 2011 is een plan van aanpak opgesteld om gezamenlijk met alle regiogemeenten een Lokale Duurzame Energiemaatschappij (voorlopige werknaam DEMRA) op te richten. De DEMRA betreft een maatschappij / coöperatie van waaruit diverse duurzame initiatieven en projecten kunnen worden gestart, gefaciliteerd, ontwikkeld en geëxploiteerd. Streven is om de DEMRA in 2012 op te richten.

Duurzame energie hoeft niet volledig binnen de gemeentegrenzen te worden opgewekt. Vooral voor biomassa is het vanwege de economie (benodigde schaalgrootte) of benutting van restwarmte vaak noodzakelijk om biomassa te bundelen en wordt de locatiekeuze bepaald door de mogelijkheden waar de verwerking het meest optimaal kan plaatsvinden. De bijbehorende duurzaamheidscredits worden verdeeld op basis van de grondstoffeninbreng.





*gemeente BERGEN*

#### **9.4 Paviljoen 2030**

Paviljoen 2030 is een kennisplatform waar onderwijs, ondernemers en overheid elkaar ontmoeten om de verduurzaming van de gebouwde omgeving te stimuleren. Dat doen zij door kennis uit te wisselen en te ontwikkelen. Verbindingen, bewustwording en communicatie staan in het platform centraal. Maar ook door concrete initiatieven en projecten in de regio Noord Holland Noord te starten. De gemeente heeft zich bij Paviljoen 2030 aangesloten.

## 10. Financiële en personele consequenties

In de bijlage zijn alle duurzaamheidsmaatregelen op een rij gezet. Per maatregelen is een eerste inschatting van de kosten en capaciteit gemaakt. Iedere maatregel vergt een nadere uitwerking in een projectomschrijving om de financiële en organisatorische haalbaarheid te toetsen.

### 10.1 Financiële consequenties

Om de doelstellingen van de gemeente te realiseren, effectief te kunnen communiceren en om innovatieve en nieuwe ontwikkelingen op verschillende speerpunten een financiële impuls te kunnen geven zijn voor de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid extra financiële middelen noodzakelijk.

	2012	2013	2014	2015	2016	Totaal
Haalbaarheidsonderzoek duurzaamheidslening	€ 10.000,-	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	€ 10.000,-
Van beeldmerk naar keurmerk	€ 20.000,-	€ 20.000,-	€ 20.000,-	€ 20.000,-	€ 20.000,-	€ 100.000,-
MVO bij bedrijven	€ 30.000,-	€ 30.000,-	€ 30.000,-	€ 30.000,-	€ 30.000,-	€ 150.000,-
Regionaal Digitaal Energieloket	€ 5.000,-	€ 5.000,-	€ 5.000,-	€ 5.000,-	€ 5.000,-	€ 25.000,-
Haalbaarheidsonderzoek zonne-energie	-	€ 10.000,-	-	-	-	€ 10.000,-
Haalbaarheidsonderzoek windenergie	€ 10.000,-	-	-	-	-	€ 10.000,-
Inventariseren van biomassaströmen	-	-	€ 5.000,-	-	-	€ 5.000,-
DEMRA	€ 11.000,-	€ 11.000,-	€ 11.000,-	€ 11.000,-	€ 11.000,-	€ 55.000,-
Haalbaarheidsonderzoek transferia	€ 10.000,-	-	-	-	-	€ 10.000,-
Bewustwording	€ 25.000,-	€ 25.000,-	€ 25.000,-	€ 25.000,-	€ 25.000,-	€ 125.000,-
<b>Benodigde budget</b>	<b>€ 121.000,-</b>	<b>€ 101.000,-</b>	<b>€ 96.000,-</b>	<b>€ 91.000,-</b>	<b>€ 91.000,-</b>	<b>€ 500.000,-</b>

### 10.2 Mogelijk toekomstige financiële gevolgen

Zoals bij de inleiding al is opgemerkt wordt de financiële consequenties van een aantal maatregelen uit de duurzaamheidsagenda in een later stadium bij de uitwerking concreet gemaakt, voorbeelden hiervan zijn het haalbaarheidsonderzoek voor de duurzaamheidslening, windenergie en zonne-energie. Deze maatregelen worden verder uitgewerkt en separaat aan het college en/of de raad voorgelegd ter besluitvorming.

### 10.3 Personele consequenties

De personele consequenties worden definitief en concreet bij het uitwerken van de maatregelen uit de duurzaamheidsagenda. Per maatregel worden de benodigde uren van de betrokken medewerkers inzichtelijk gemaakt en opgenomen in de afdelingsplannen van de betreffende teams.

## 11. Conclusie

*Energieneutraal Bergen, gezamenlijke ambitie voor de hele Bergense gemeenschap.*

**Een energieneutraal Bergen is alleen haalbaar wanneer iedereen in Bergen zijn steentje bijdraagt. Dit is één van de conclusies uit de 'Routekaart Energieneutraal Bergen?!' die door de Huisvuil Centrale Alkmaar (HVC) in opdracht van het college van burgemeester en wethouders is opgesteld.**

In het coalitieakkoord 2010-2014 heeft het college als doel gesteld dat Bergen in 2030 CO<sub>2</sub>-neutraal is. In 2011 heeft de gemeente samen met HVC een routekaart ontwikkeld om inzicht te krijgen in de haalbaarheid van deze doelstelling. De routekaart brengt in beeld welke opties de gemeente heeft voor energiebesparing en duurzame energie. Ook is bekeken wat dat vraagt van bewoners, bedrijven en de gemeente zelf en welke rol andere organisaties spelen in dit traject. Duidelijk is dat een energieneutraal Bergen een gezamenlijke ambitie moet zijn van de hele Bergense gemeenschap. Naast intensieve inspanning van de gemeente vraagt het om betrokkenheid van veel betrokken partijen, ook in financiële zin.

In het duurzaamheidsbeleid worden de duurzaamheidsambities en -doelstellingen van de gemeente vastgesteld. De routekaart helpt bij het maken van een keuze tussen de verschillende maatregelen voor energiebesparing en duurzame energie en geeft inzicht in wat welke maatregel 'oplevert'.

Het duurzaamheidsbeleid omvat echter meer dan energiebesparing en duurzame energie, het gaat ook over duurzame ruimtelijke ontwikkeling, maatschappelijk verantwoord ondernemen bij bedrijven en duurzame mobiliteit. Alle vijf speerpunten worden uitgewerkt in een duurzaamheidsagenda met concrete plannen, activiteiten en maatregelen.

Bij duurzaamheid gaat het vooral om draagvlak in de samenleving, sterker nog: samen doen. Normen en voorschriften zijn vaak nodig, maar werken niet als er geen draagvlak en bewustwording is. In onze aanpak staat communicatie daarom centraal. De gemeente geeft met inwoners en bedrijven concreet handen en voeten aan duurzaamheid. We praten er niet alleen over, we doen het: pro-actief, ondernemend en samen!



## Bijlage 1. Duurzaamheidsagenda

### Speerpunt 1: Duurzame ruimtelijke ontwikkeling

#### Visie

Stimuleren duurzaam ruimtegebruik en toepassen duurzaamheidsmaatregelen in de gemeente Bergen.

#### Ambitie

De ruimtelijke ontwikkeling binnen de gemeente Bergen levert een duurzame bijdrage aan de fysieke leefomgeving, de leefbaarheid en de economie.

Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose *	Capaciteit *	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) **
1	Duurzame RO	Bestaande bebouwing	Verbeteren van de energetische kwaliteit van bestaande bebouwing.	Beschikbaar stellen van een duurzaamheidslening.	Haalbaarheids-onderzoek	2012	€ 10.000,- (I)	100 (I)	230
	MVO bij bedrijven								
	Energie-besparing								
	Duurzame energie								
2	Duurzame RO	Nieuwbouw	Realiseren van energieneutrale of energieleverende nieuwbouw.	Bij ontwikkelings-plannen de duurzaamheids-ambities vastleggen in overeenkomsten met project-ontwikkelaars.	De gemeente Bergen schept voorwaarden in de ruimtelijke ordening, aanbesteding en/of grondverkoop voor duurzaam bouwen.	2013-2016	Verschilt per project. De kosten worden in de grex opgenomen (vb. Mooi Bergen).	Verschilt per project.	3
	MVO bij bedrijven								
	Energie-besparing								
	Duurzame energie								
	Duurzame mobiliteit								
3	Duurzame RO	Corporatie	Bij ingrijpende woningverbetering wordt gestreefd naar energielabel B of minimaal twee klassen verbetering van het energielabel.	Energieprestatie contract.	Afspraken/convenant	2012 - 2016	€ 20.000 (I)	50 (S)	92
	MVO bij bedrijven								
	Energie-besparing								
	Duurzame energie								



gemeente BERGEN

Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
4	Duurzame RO MVO bij bedrijven Energiebesparing Duurzame energie Duurzame mobiliteit	Openbare ruimte	Binnen de gebruikswijze, de inrichting en het beheer van het totale openbare ruimtebeleid staat de keuze voor duurzaamheid centraal (bv. volgens C2C principe, Trias Energetica en de CO2-ladder).	In de aanbestedingsprocedures worden randvoorwaarden en eisen opgenomen die aannemende partijen verplichten in welke vorm dan ook duurzaam materiaalgebruik toe te passen en om dit inzichtelijk te maken binnen de aanbesteding.	Structurele aandacht voor duurzaam inkoop beleid.	2012-2016	Afh. van aankoop / aanbesteding.	100 (S)	-

## Speerpunt 2: MVO bij bedrijven

### Visie

Stimuleren van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) bij bedrijven in de gemeente Bergen met als gezamenlijk doel streven naar de meest duurzame badplaats van Nederland.

### Ambitie

De gemeente Bergen levert samen met ons bedrijfsleven een maximale bijdrage aan duurzame ontwikkeling.

Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
5	MVO bij bedrijven	Toerisme en recreatie	Stimuleren van MVO bij bedrijven en organisaties en onderscheiden ten opzichte van andere badplaatsen in Nederland.	Voorlichten, adviseren, selectieve subsidie voor richtlijnen, certificeringen en keurmerken.	Analyse op na te streven richtlijnen, certificeringen en keurmerken en de samenhang daartussen (zoals ECO XXI, Blauwe vlag en GreenKey).	2012-2016	€ 20.000,- (S)	100 (S)	110
	Energiebesparing								
	Duurzame energie								
	Duurzame mobiliteit								
6	MVO bij bedrijven	Commerciële en niet commerciële dienstverlening	Bedrijven en organisaties informeren, stimuleren en faciliteren om duurzaam te ondernemen.	Oprichten van een MVO-platform.	Opstellen plan van aanpak voor het oprichten van een MVO-platform.	2012-2016	€ 30.000,- (S)	100 (S)	50
	Energiebesparing								
	Duurzame energie								
	Duurzame mobiliteit								

### Speerpunt 3: Energiebesparing

#### Visie

Stimuleren van energiebesparing en het gebruik van duurzame energie in de gemeente Bergen.

#### Ambitie

Realiseren van energiebesparing door gedragsverandering door voorlichting en advies aan inwoners en ondernemers van de gemeente Bergen.

Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
7	MVO bij bedrijven	Huishoudens	Inwoners en ondernemers bewust maken van duurzaam energiegebruik en energiezuinig gedrag.	Eenduidige communicatie ter bevordering van energiezuinig gedrag. Regionaal Digitaal Energieloket.	Duurzame ideeënbus op de website van de gemeente Bergen.	2012	-	50 (S)	-
	Energiebesparing								
8	Duurzame energie	Ondernemers			Deelname aan Regionaal Digitaal Energieloket.	2012-2016	€ 5.000,- (S)	50 (S)	-
	Duurzame mobiliteit								



## Speerpunt 4: Duurzame energie

### Visie

In de gemeente Bergen duurzame energieproductie mogelijk maken door inzet van energie uit duurzame bronnen.

### Ambitie

In de gemeente Bergen duurzame energie opwekken uit duurzame energiebronnen.

Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
9	Duurzame RO	Zonne-energie	Grootschalige toepassing van zonne-energie.	Verkennen van het draagvlak (college-raad-bevolking) en bepalen van de rol van de gemeente in de ontwikkeling van zonneweide.	Haalbaarheids-onderzoek	2013	€ 10.000,- (I)	100 (I)	20
	Energie-besparing								
	Duurzame energie								
10	Duurzame RO	Windenergie	Ontwikkeling van windenergie.	Verkennen van het draagvlak (college-raad-bevolking) en bepalen van de rol van de gemeente in de ontwikkeling van windenergie.	Haalbaarheids-onderzoek	2012	€ 10.000,- (I)	100 (I)	70
	Energie-besparing								
	Duurzame energie								
11	Duurzame energie	Collectieve warmtelevering	Toepassen van geothermie, warmtepompen, biomassa-gestookte installaties en warmtekracht-installaties in (her)ontwikkeling splannen.	Haalbaarheids-onderzoek voor collectieve warmtelevering in (her)ontwikkelingsplannen opnemen.	Haalbaarheids-onderzoek	2012	Verschilt per project. De kosten worden in de grex opgenomen (vb. Mooi Bergen).	Verschilt per project.	6
	Duurzame energie								
12	Energie-besparing	Biomassa	Energiewinning uit biomassa vergroten door verbranding van (afval)hout.	Inventarisatie en faciliteren van biomassaströmen.	Inventariseren van biomassaströmen.	2014	€ 5.000,- (I)	50 (I)	30
	Duurzame energie								



gemeente BERGEN

Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
13	Duurzame energie	Duurzame Energie Maatschappij Regio Alkmaar	Verkennen en uitwerken van het concept DEMRA, van waaruit diverse duurzame initiatieven en projecten kunnen worden gestart, gefaciliteerd, ontwikkeld en geëxploiteerd.	Deelname aan de ontwikkeling van een duurzame energie coöperatie.	Actieve deelname regionale samenwerking.	2012-2016	€ 11.000,- (S)	330 (S)	-

## Speerpunt 5: Duurzame mobiliteit

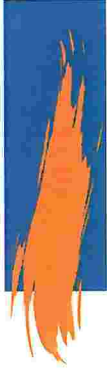
### Visie

Bewoners en ondernemers in de gemeente Bergen bewust maken van schonere vormen van vervoer en het stimuleren van duurzame mobiliteit.

### Ambitie

De Bergense samenleving motiveren om gebruik te maken van schonere vormen van vervoer en stimuleren duurzame mobiliteit.

Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
14	Duurzame energie Duurzame mobiliteit	Elektrisch vervoer	Het gebruik van fossiele brandstoffen beperken binnen de gemeente Bergen.	Het vergroten van het aandeel van elektrische voertuigen op het totaal aantal gereden kilometers binnen gemeente Bergen.	Realiseren van een netwerk voor oplaadpunten voor auto's.	2012-2016	€ 20.000 (l)  (fci.67230100/ eci.42500)	50 (l)	150
15	Duurzame mobiliteit	Fietsen en wandelen	Het gebruik van fossiele brandstoffen beperken binnen de gemeente Bergen.	Het aandeel van fietsen en wandelen in het totaal aantal verplaatsingen vergroten.	Opstellen van een "fietsbeleidsplan" of "langzaam verkeersbeleidsplan".	2012	-	200 (l)	-
16	Duurzame mobiliteit	Mobiliteitsmanagement / ketenmobiliteit	Het vergroten van de efficiëntie van het mobiliteitsstelsel binnen de gemeente Bergen.	Mogelijkheden scheppen om een reis met diverse alternatieve vervoersmiddelen te volbrengen teneinde de efficiëntie van het totale mobiliteitsstelsel te vergroten.	Het stimuleren van gedeeld autobezit.	2012	-	40 (S)	-
17					Verkenning en haalbaarheidsonderzoek naar eventueel gewenste transferia / overstappunten / overlooptgebieden.	2012	€ 10.000,- (l)	50 (l)	-



Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
18	Duurzame mobiliteit	Verkeersmanagement	Het vergroten van de efficiëntie van het mobiliteitsstelsel binnen de gemeente Bergen.	Het gebruik van het wegennet binnen gemeente Bergen optimaal benutten door verkeersstromen, met name ten tijde van drukte, te reguleren.	Afspraken maken met Provincie Noord-Holland en Rijkswaterstaat om inzet van DRIP's mogelijk te maken op drukke stranddagen.	2012	-	40 (I)	-
19	Duurzame mobiliteit	Inrichting (Duurzaam Veilig)	Het verduurzamen van nieuwe en bestaande infrastructuur, welke in beheer is van gemeente Bergen.	Een veilige, eenduidige en herkenbare inrichting, conform de richtlijnen van Duurzaam Veilig, van het wegennet binnen gemeente Bergen.	Categorisering 2005 updaten en richtlijnen van Duurzaam Veilig opleggen bij aanleg- en onderhoudsprojecten.	2012	-	100 (S)	-

## Organisatie en borging

### Visie

De gemeente Bergen vindt duurzaamheid belangrijk en wil waar mogelijk een voorttrekkersrol vervullen door het goede voorbeeld te geven ten opzichte van inwoners en bedrijven.

### Ambitie

Bergen profileert zich als een duurzame gemeente die groot belang hecht aan duurzame ontwikkeling.

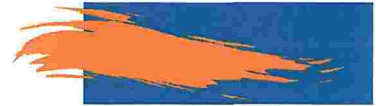
Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
20	Duurzame RO	Bedrijf	Duurzaamheid in alle beleidsplannen geïntegreerd.	Alle raads-, college- en directievoorzieningen van een verplichte duurzaamheidsparagraaf.	Opstellen standaard duurzaamheidsparagraaf in alle raads-, college- en directievoorzieningen.	2012	-	40 (I)	-
	MVO bij bedrijven								
	Energiebesparing								
	Duurzame energie								
	Duurzame mobiliteit								
21	Duurzame mobiliteit	Overheid	Het beperken van het aantal (werk gerelateerde) verplaatsingen binnen, van en naar gemeente Bergen.	Invulling geven aan het "nieuwe werken" en het aandeel thuis- en telewerken vergroten binnen de eigen organisatie, bij bedrijven binnen gemeente Bergen en bij de beroepsbevolking woonachtig binnen gemeente Bergen.	Opstellen plan van aanpak om het nieuwe werken te stimuleren.	2013	-	40 (I)	-



Maatregel	Speerpunt (en)	Thema	Doelstelling	Maatregel	Activiteit	Planning	Budget prognose	Capaciteit	Besparing 2030 bij uitvoering "Alles uit de Kast" (TJ) *
22	MVO bij bedrijven	Overheid	Bijdrage leveren aan armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling van kleine boeren en producten in ontwikkelingsland en.	Behalen van Fairtrade gemeente titel.	Opstellen plan van aanpak 'Fairtrade gemeente'.	2013	€ 30.000,- (S)	100 (S)	-
	Energiebesparing								
	Duurzame energie								
	Duurzame mobiliteit								
23	Duurzame RO	Overheid	Bewustwording / gedragsbeïnvloeding.	Benadrukken van de maatregelen ogv duurzaamheid en Fairtrade.	Communicatie, marketing, campagnes.	2012-2016	€ 25.000,- (S)	100 (S)	-
	MVO bij bedrijven								
	Energiebesparing								
	Duurzame energie								
	Duurzame mobiliteit								

\* (I) staat voor incidenteel / (S) staat voor structureel

\*\* De berekening van de besparing in 2030 bij uitvoering van "Alles uit de Kast" (TJ) herbergt inherente onzekerheden. De gepresenteerde getallen zijn gebaseerd op beschikbare openbare bronnen en inzichten. Ze blijven echter indicatief.



## Bijlage 2. Overzicht van maatregelen

Prioritering van maatregel		Planning				
Nr.	Activiteit	2012	2013	2014	2015	2016
1	Bewustwording	X	X	X	X	X
2	Duurzaamheidslening	X				
3	Opstellen duurzaamheidsparagraaf	X				
4	DEMRA	X	X	X	X	X
5	Duurzame ideeënbus	X	X	X	X	X
6	Regionaal Digitaal Energieloket	X	X	X	X	X
7	Oprichten MVO-platform	X				
8	Haalbaarheidsonderzoek windenergie	X				
9	Haalbaarheidsonderzoek zonne-energie		X			
10	Inventariseren van biomassastromen			X		
11	Afspraken/convenant met woningbouwcorporatie	X				
12	Realiseren van duurzame nieuwbouw	X	X	X	X	X
13	Onderzoek keurmerken	X				
14	Realiseren elektrisch oplaadpuntennetwerk	X				
15	Structurele aandacht voor duurzaam inkoop beleid	X	X	X	X	X
16	Behalen Fairtrade gemeente titel			X		
17	Het stimuleren van gedeeld autobezit	X		X		X
18	Verkenning transferia / overstappunten / overloopgebieden	X				
19	Afspraken DRIP's	X				
20	Updaten Duurzaam Veilig beleid	X				
21	Opstellen Fietsbeleidsplan of langzaam verkeersbeleidsplan	X				
22	Het nieuwe werken stimuleren		X		X	





### Bijlage 3. Communicatieplan

#### Uitgangspunt

Onze ambitie is dat in 2030 Bergen energie neutraal is. De (lokale) overheid is één van de spelers in de samenleving om de duurzaamheidsaanpak te realiseren. De gemeente wil het initiatief nemen én initiatieven van anderen ondersteunen om zo samen aan duurzaamheid in Bergen te werken. Ambities kunnen alleen waargemaakt worden als we draagvlak hebben van alle belanghebbenden.

#### Communicatievraagstuk

Een energieneutraal Bergen moet een gezamenlijke ambitie zijn van de gemeente, organisaties, bedrijven en inwoners. Duurzaamheid is een populair thema, maar is tegelijkertijd breed en een ongrijpbaar onderwerp voor veel doelgroepen. Ondanks alle aandacht in de media, is het voor veel bewoners, bedrijven en instellingen nog onduidelijk hoe praktisch vorm te geven aan energiebesparing.

*Algemeen* dient de communicatie bij te dragen aan de positionering van Bergen als een duurzame gemeente, waarin burgers, bedrijven en instellingen een actieve bijdrage leveren aan de doelstelling om van Bergen een energieneutrale gemeente te maken. In de communicatie met *externe* doelgroepen is het doel alle belanghebbenden actuele en samenhangende informatie over het duurzaamheidsbeleid te geven en de doelstellingen daarbinnen. En de doelgroepen zo te informeren en te betrekken dat zij actief met de gemeente (willen) samenwerken aan de duurzaamheid in Bergen. Het succes van het duurzaamheidsbeleid hangt voor een groot deel af van het draagvlak dat gecreëerd wordt onder bewoners, bedrijven en instellingen. Het is ook hier van belang bewoners, bedrijven en instellingen te motiveren een actieve bijdrage te gaan leveren aan het milieu.

#### Communicatiedoel

Om de ambities waar te maken zijn er vijf speerpunten benoemd; duurzame ruimtelijke ontwikkeling, maatschappelijk verantwoord ondernemen bij bedrijven, energiebesparing, duurzame energie en duurzame mobiliteit. Per speerpunt zijn er verschillende projecten of afzonderlijk acties. Voor deze activiteiten is gepast communicatieadvies van belang. Hierbij toetsen we altijd of het strookt met het algemene doel en of de samenhang tussen de acties wordt geborgd. Hieronder volgen de algemene communicatiedoelstelling: gericht op het versterken /verbeteren van kennis, houding en gedrag.

	<b>Kennis</b>	<b>Houding</b>	<b>Gedrag</b>
<b>B&amp;W / Gemeenteraad</b>	is op de hoogte van de voortgang en doelstellingen van het project en kennen de genomen initiatieven.	wil een actieve uitvoering van de duurzaamheidsagenda.	geeft opdracht tot uitvoering en is ambassadeur van de duurzaamheidsagenda.
<b>Medewerkers en managers van de gemeente</b>	kennen de uit de duurzaamheidsagenda voortgekomen initiatieven.	staan positief tegenover de doelstelling uit de duurzaamheidsagenda.	nemen initiatief in het kader van duurzame ontwikkelingen (nemen duurzaamheidsprincipes b.v. op in projecten).
<b>Bedrijven/instellingen</b>	zijn op de hoogte van de voortgang, doelstellingen en prioritering van de duurzaamheidsagenda en weten welke initiatieven er zijn op het gebied van duurzame ontwikkeling.	willen met elkaar samenwerken op het gebied van duurzame ontwikkelingen.	weten elkaar te vinden, nemen initiatief en zoeken elkaar op om de bestaande initiatieven op het gebied van duurzame ontwikkeling te versterken.
<b>Inwoners</b>	zijn op de hoogte dat Bergen een duurzame gemeente wil zijn.	staan positief tegen duurzame initiatieven in Bergen.	doen mee met duurzame initiatieven in Bergen.

## Communicatiedoelgroepen

### Interne doelgroepen

- Gemeenteraad
- College
- Afdelingshoofden
- Teamleiders
- Projectleiders
- (Beleids)medewerkers

### Externe doelgroepen

- Bewoners (woningeigenaren, huurders, verenigingen van eigenaren, wijkverenigingen)
- Bedrijven en ondernemers
- Federatie Ondernemers Bergen Egmond Schoorl (FOBES)
- HVC
- Bergen Millennium Gemeente (BMG)
- Woningbouwcorporaties (KennemerWonen)
- Instellingen (sport, onderwijs etc.)
- Kamer van Koophandel
- Kennisleveranciers (Paviljoen 2030)
- Liander, NUON, Eneco, PWN
- Maatschappelijke organisaties (Stichting Bergen Energie)
- Media
- Overheden (regio Alkmaar, MRA, provincie, HHNK, Staatsbosbeheer)
- Bouwend Nederland, regio Alkmaar
- Projectontwikkelaars en architecten

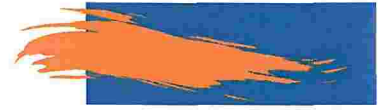
### Communicatiestrategie

Het is belangrijk doelgroepen te informeren over het nut en de noodzaak, maar ook over de praktische mogelijkheden om energie te besparen. Daarnaast is het noodzakelijk om houding en gedrag positief te beïnvloeden teneinde de gestelde doelstellingen op gebied van duurzaamheid te behalen.

Het beleid bestaat voor de meeste doelgroepen uit een groot aantal losse initiatieven, waarbij de samenhang ontbreekt. Er is al een aantal succesvolle initiatieven geweest (Fairtrade), maar Bergen staat nog - zowel intern als extern - onvoldoende in the picture om de stempel 'duurzame gemeente' te krijgen.

Door de veelzijdigheid en de breedte van de duurzaamheidsagenda is het van belang om samenhang te creëren en te versterken door alle initiatieven te herleiden tot een kernachtige boodschap. Willen we draagvlak creëren voor dit project en (tijdig) betrokken worden bij de vele initiatieven op dit gebied, dan is het uitermate belangrijk dat medewerkers en managers op de hoogte zijn van het reilen en zeilen van dit project. Persoonlijke communicatie in de vorm van interactie en opzoeken van dialoog is hierbij van belang.

Omdat het thema duurzaamheid feitelijk verweven is in de gehele interne bedrijfsvoering van de gemeente en bij veel projecten een rol speelt is het van belang aansluiting te zoeken bij de grote projecten waarbij het thema duurzaamheid een rol speelt. De boodschap over duurzaamheid is verweven in de communicatie van diverse grote projecten binnen de gemeente (bijvoorbeeld afvalscheiding).



gemeente BERGEN

De boodschap moet aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroepen: *what's in it for me?* Persoonlijke communicatie is een ingrediënt voor het op gang brengen van het bewustwordingsproces rondom duurzame ontwikkeling. Niet alleen ambtenaren, ook de actieve partijen kunnen ambassadeur van duurzaamheid zijn. Goed voorbeeld doet immers volgen.

Ook de kracht van herhaling van de boodschap (Bergen is een duurzame gemeente), het vermelden van de behaalde successen (bijvoorbeeld de 'Stimuleringsregeling na-isolatie', 'Actie zonnesteek' of de activiteiten als Millennium Gemeente) en enthousiaste collega's kunnen een rol spelen bij het enthousiasmeren van de doelgroepen.

Om externe bekendheid te genereren over de duurzaamheidsagenda is het belangrijk om te focussen op afgebakende thema's en aan te sluiten op de actualiteit. De duurzaamheidsagenda moet aansluiten op de belevingswereld van de inwoners van Bergen; het moet betekenis krijgen. Daarnaast moet informatie over het project en haar initiatieven goed bereikbaar zijn bijvoorbeeld via internet. Deze informatie is helder, toegankelijk en transparant, rekening houdend met de diverse doelgroepen van het project. Het moet helder zijn waar het project voor staat, welke doelen nagestreefd worden en wanneer deze bereikt zijn.

## **Communicatieboodschap**

### **Natuurlijk Duurzaam Bergen**

*Samen gaan we voor duurzaamheid en Fairtrade!*

### **Totstandkoming beleidsplan**

Er is een interactieve bijeenkomst over duurzaamheid voor bewoners en ondernemers georganiseerd. Het doel van deze bijeenkomst was het creëren van draagvlak voor de voorlopige uitwerking van het duurzaamheidsbeleid. Tijdens de bijeenkomst bleek de betrokkenheid voor het op te stellen duurzaamheidsbeleid groot.

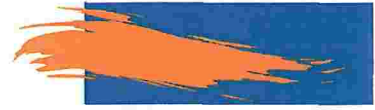
### **Communicatie over beleidsplan**

Als het beleidsplan ter inzage ligt wordt vooraf een persbericht verstuurd. Het plan is in te zien op onze website.

## **Uitgangspunten**

### **Intern**

- Het duurzaamheidsbeleid- en agenda positioneren dat Bergen als duurzame gemeente op de kaart zet;
- Verbinding zoeken met interne strategische partners, zoals afdelingshoofden, management, projectleiders en medewerkers met de ambitie zich voor duurzaamheid in te zetten;
- Gebruik maken van interne media;
- Interne doelgroepen structureel, eenduidig en tijdig informeren over de ontwikkelingen binnen de duurzaamheidsagenda.



*gemeente BERGEN*

### **Extern**

- Externe doelgroepen structureel en eenduidig informeren over de duurzaamheidsagenda, de doelstellingen, ontwikkelingen, en successen;
- Het duurzaamheidsbeleid- en agenda positioneren dat Bergen als duurzame gemeente op de kaart zet;
- Externe profilering van duurzaamheidsagenda: de media te attenderen op onderwerpen die mogelijk relevant, nieuwswaardig en actueel zijn;
- Gestreefd wordt naar een aanpak waarbij via massamediale communicatie vooral ingezet wordt op een verandering in kennis en houding en waarbij maatwerk gekozen wordt om specifieke doelgroepen over specifieke acties te informeren, bijvoorbeeld de 'Stimuleringsregeling na-isolatie' of 'Actie zonnesteek'.

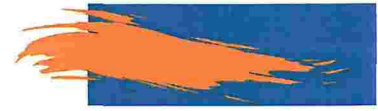
### **Organisatie communicatie en plan van aanpak**

De organisatie van de communicatie en een plan van aanpak worden verder uitgewerkt met de beleidsmedewerker.



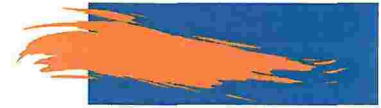
#### Bijlage 4. Begrippen en afkortingen

<i>Aardwarmte</i>	Gebruik maken van warmte uit de odem voor duurzame energieopwekking.
<i>Blauwe vlag</i>	Een internationaal kwaliteitslabel dat jaarlijks wordt toegekend aan badplaatsen die zich inzetten voor een schone, milieuvriendelijke én veilige zwemomgeving. De gemeente Bergen heeft de Blauwe vlag op de stranden Bergen aan Zee, Hargen, Camperduin en Schoorl.
<i>C02-neutraal</i>	Een C02-neutrale gemeente stoot netto in een jaar geen C02 uit om tegemoet te komen aan de lokale energievraag. Uitstoot kan eventueel worden gecompenseerd door elders opgewekte duurzame energie of andere compensatievormen zoals C02-opslag in oude gasvelden of bosaanplant. De gemeente draagt dan nog in beperkte mate bij aan de klimaatverandering.
<i>Cradle to Cradle</i>	Het concept Cradle to Cradle betekent letterlijk van wieg tot wieg. centraal staat het slim ontwerpen van producten zodat de te gebruiken grond- en hulpstoffen, de productiemethode en het ontwerp van producten in elk stadium nuttig zijn.
<i>DuBo</i> <i>Energieneutraal</i>	Duurzaam Bouwen Een energieneutrale gemeente houdt zich niet bezig met het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, maar richt zich op een nieuwe, duurzame energievoorziening. Alle energie die binnen de gemeentegrenzen wordt gebruikt, moet duurzaam binnen de gemeentegrenzen worden opgewekt. Dit betekent dat een gemeente niet kan terugvallen op compensatiemaatregelen als klimaatbossen en C02-afvang en C02-opslag om de doelstelling te halen.
<i>EPC</i>	De uitkomst van de EPN berekening wordt uitgedrukt in de Energie Prestatie coëfficiënt (EPC). Hierdoor kan worden afgelezen of aan de EPN wordt voldaan. Hoe lager de EPC, hoe zuiniger het gebouw. Voor nieuwe woningen geldt bijvoorbeeld sinds 1 januari 2006 een EPC-grenswaarde van 0,8. Voor de woningbouw is aanscherping van de EPC voor 2011 voorzien naar 0,6 en voor 2015 naar 0,4.
<i>EPL</i>	De Energie Prestatie op Locatie (EPL) is een rapportcijfer voor het energiegebruik van een wijk, op een schaal van 1-10. Een EPL kan zowel voor nieuwbouw- als voor bestaande wijken worden berekend.
<i>EPN</i>	In de bouwregelgeving is vastgelegd dat nieuwe gebouwen moeten voldoen aan bepaalde minimeisen voor onder meer energiezuinigheid. De Energie Prestatie Norm (EPN) is een instrument om het energiegebruik te verminderen en toepassing van duurzame energie te stimuleren. Om de EPN van een woning te berekenen wordt uitgegaan van de reductie van het energiegebruik.
<i>FSC</i>	Hout voorzien van het FSC-keurmerk van de Forest Stewardship Council geeft aan dat het hout afkomstig is uit een bos dat onafhankelijk is beoordeeld als een goed beheerd bos volgens normen voor milieu (duurzaam), sociale omstandigheden en economie.



gemeente BERGEN

<i>GPR</i>	De Gemeentelijke Praktijkrichtlijn (GPR) is een software-programma dat helpt bij het maken van duurzaamheidskeuzes voor de nieuwbouw of renovatie van woningen, kantoren en scholen. Bereikte of geambieerde prestaties worden uitgedrukt in rapportcijfers over 5 deelgebieden: Energie, milieu, gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde. Wie aan de eisen van het huidige Bouwbesluit voldoet scoort een 6. Wie maximale duurzaamheid bereikt krijgt een 10.
<i>Green key</i>	De Green Key is het internationale keurmerk voor bedrijven in de toerisme- en recreatiebranche, en in de markt voor vergader- en congreslocaties, die serieus en controleerbaar bezig zijn met duurzaamheid, Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), met zorg voor milieu op het bedrijf en de natuur in hun omgeving.
<i>ISO 26000</i>	ISO 26000 is een algemene handleiding om op een praktische en gestructureerde wijze met MVO aan de slag te gaan. Aan de hand van deze richtlijn kan ieder bedrijf of organisatie zijn eigen MVO-profiel op maken en MVO beleid uitstippelen.
<i>Ketenbeheer</i>	Het zodanig beheer van de keten grondstof-productie-gebruik-verwijdering dat er zo weinig mogelijk grondstoffen worden verspild en er zo min mogelijk emissies plaatsvinden.
<i>Klimaatneutraal</i>	Een klimaatneutrale gemeente is een CO <sub>2</sub> -neutrale gemeente die nog een stapje verder gaat. Een klimaatneutrale gemeente stoot in de eindsituatie netto in een jaar geen broeikasgassen (CO <sub>2</sub> , CH <sub>4</sub> , N <sub>2</sub> O, CFK's) uit om tegemoet te komen aan de lokale energievraag. Uitstoot kan eventueel worden gecompenseerd. De gemeente draagt dan in het geheel niet bij aan de klimaatverandering.
<i>Max Havelaar</i>	Het keurmerk voor fairtrade, eerlijke handel, armoedebestrijding, natuurbehoud, sociale verbetering, schoon milieu, ontwikkeling en transparantie.
<i>MVO</i>	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen betekent naast streven naar winst (profit) ook rekening houden met het effect van activiteiten op het milieu (planet) en oog hebben voor menselijke aspecten binnen en buiten het bedrijf (people). Het gaat er om een balans te vinden tussen people, planet en profit.
<i>People (mensen)</i>	Sociaal / cultureel - solidariteit, burgerschap, identiteit en diversiteit, veiligheid, woonomgeving, gezondheid, onderwijs, kunst en cultureel erfgoed.
<i>Planet (milieu)</i>	Ecologie - natuur, bodem, grondwater, lucht, oppervlaktewater, delfstoffen, landschap.
<i>Profit (winst)</i>	Economie - arbeid, kapitaal, kennis, grond- en hulpstoffen,
<i>Prosperity (welvaart)</i>	ruimtelijke vestigingsvoorwaarden, economische structuur.
<i>Trias Energetica</i>	De trias energetica geeft een voorkeursvolgorde voor de aanpak van energie-problematiek en broeikas-effect: 1a. energiebesparing algemeen; 1b. energiebesparing door hergebruik restwarmte; 2. duurzame energiebronnen; 3. de energievraag die niet door duurzame bronnen gedekt kan worden voorzien van schone fossiele energie.



*gemeente* BERGEN

### *Triple P*

De term Triple P komt voort uit het concept van de triple bottom-line, zoals uitgewerkt door John Elkington in zijn boek *Cannibals with Forks* (Elkington, 1998). De triple bottom-line geeft aan dat een organisatie in haar bedrijfsvoering gelijkwaardig rekening moet houden met de volgende drie aspecten: people, planet, profit. Deze aspecten staan eveneens bekend als maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

